

ÄRJÄ 2024

ÄRJÄNSAAREN KEHITTÄMISOHJELMA 2018-2024

”Se yö

Ma muistan yön sen selvästi, mi vielä
kuin eilispäivä elää muistoissain,
yö musta, tumma verhoi maita siellä,
mut sydämmessään paloi päivä vain.
Me istuksimme Ärjän kallioilla,
ja myrskyn meuru ympärillä soi,
me oltiin niemellä autiolla,
se mielihimme oudon tunnon toi;
vain myrsky mylvi, tuiski Ärjän tuuli
ja siellä impi lemmenvalat kuuli.

Ja silloin näimme laineet lakkapäiset
ja Ärjänselän aukinaisen tuon,
mut kohta myrskypilvet mylviväiset
tuon valokuovan jälleen umpeen luo:

ja salamoita iski tumma taivo,
mut rinnassani riehui lemmenraivo.
Vaan vihdoin tuolta tuulen päältä sousi
yks aalto ärjymähän summaton,
se pyöri pilvilöihin, laski, nousi,
ja iski pärskähtäen kallioon.
Se siitä juurinensa pajut riuhtoi,
Ja pohjaan vierä alas paadet vaan,
tuo vaahtopilvi meiltä kasvot huhtoi,
ja vavahteli kallio ja maa;
mun rintaseni rauhan laine ryösti,
sen Ärjän syvänteihin syvään syösti.”

Eino Leino 1892

Sisällys

Tiivistelmä	4
Summary	5
Esipuhe	6
1. Ärjänsaari	8
1.1. Ärjänsaaren kulttuurihistoria	10
1.2. Ärjänsaaren geomorfologia	12
1.3. Ärjänsaaren luonto	13
2. Kehittämistyön lähtökohdat	14
2.1. Suunnitelman yhteydet toimintaympäristön strategioihin	16
2.2. Saaren nykytila	19
2.3. Ärjänsaaren kehittämissuunnitelman valmistelutyö	20
2.4. Sinun Ärjäsi -kysely	21
2.5. SWOT-analyysi	22
2.6. Kehittämismuutokset	23
3. Ärjänsaaren kehittämissuunnitelma 2018–2024	24
3.1. Brändi ja visio	26
3.2. Kehittämistä ohjaavat päätavoitteet	28
3.3. Ärjänsaaren toiminnallinen konsepti	32
3.4. Vaiheittainen toteutus	36
3.5. Toimenpidesuunnitelma	37
3.6. Aikataulu	43
3.7. Rahoitussuunnitelma	45
3.8. Toimeenpano ja seuranta	46
Lähteet	47

Tiivistelmä

Pitkistä hiekkarannoista, korkeista rantatörmistä ja sankoista mäntymetsistä tunnettu Ärjänsaari on Rokuan harjujaksoon kuuluva geomorfologisesti arvokas harjusaari Oulujärven Ärjänselällä. Saaren kulttuurihistoriaa ovat värittäneet muinaiset Oulujärven alueen lappalaiset, tervansoutajat, järvirosvot sekä metsäyhtiön lomalaiset. Valtio osti Ärjänsaaren UPM:ltä vuonna 2017 valtion luonnonsuojelualueeksi, ja samalla saaren hallinta siirtyi Metsähallituksen Luontopalveluille. Tämä kehittämissuunnitelma linjaa Ärjänsaaren kehittämisen vuosille 2018–2024.

Ärjänsaaren visio vuodelle 2024 kuuluu seuraavasti: "Omapeäinen Ärjänsaari on lumoava retkeily- ja rantakohde Kajaanin edustalla. Ärjän hiekkarannat ja jyrkät törmät, värikäs historia ja laadukkaat palvelut ja tapahtumat houkuttelevat yhä uusia kävijöitä. Saari kiinnostaa palveluiden tarjoajia ja kehittäjiä kestäväen luontomatkailun kohteena."

Ärjänsaaren kehittämistyötä ohjaamaan muodostettiin kuusi päätavoitetta, jotka tähtäävät saaren luonto- ja kulttuuriarvojen säilyttämiseen, saavutettavuuden parantamiseen, näkyvyyden edistämiseen ja kestäväen liiketoiminnan kehittämiseen.

Ärjänsaaren rakennukset ja retkeilyrakenteet edellyttävät hyvin suunniteltuja korjaustoimenpiteitä. Toimenpiteitä on paljon, ja työ ulottuu usean vuoden ajalle. Lisäksi riittävän investointirahoituksen saaminen on toistaiseksi epävarmaa. Siksi Ärjänsaaren kehittäminen tulee tapahtumaan vaiheittaisena prosessina, jonka eteneminen riippuu saatavasta investointirahoituksesta sekä kävijöiden ja yrittäjien kiinnostuksesta saarta kohtaan.

Kehittämistyö alkaa keväällä 2018. Ensimmäisen vaiheen tavoitteena on turvata Ärjänsaaren luonto- ja kulttuuriarvot, ja varmistaa turvalliset retkeilyrakenteet Ärjänsaaren päiväkävijöille. Kesällä 2018 saarella järjestetään siivoustalkoot, Kirkkosäikässä raivataan vesakkoa linnuston pesimäalueeksi, kahvilan ympäristöä valmistellaan lammaslaidunkohteeksi ja rakennusten kunnostaminen aloitetaan. Keskeinen osa ensimmäistä vaihetta on tulentekopaikkojen, polttopuuvarojen ja käymälöiden rakentaminen.

Toiseen vaiheeseen voidaan siirtyä vuonna 2019, mikäli saa-

ren kävijämäärät ovat kasvaneet ja saaren isännöintiin ja mökkivuokraukseen on löydetty sitoutunut ja kehittämishaluinen yrittäjä. Ärjänsaaren rakennuksia aletaan toden teolla kunnostaa majoituskäyttöä varten, ja alueen matkailuyrityksiä kannustetaan kehittämään uusia Ärjä-tuotteita ja yhteistä markkinointiviestintää esimerkiksi yritysryhmähankkeen avulla.

Tällä hetkellä Ärjänsaaren kehittämisen tavoitetilana nähdään toisen vaiheen loppuun saattaminen. Mikäli kuitenkin toisen vaiheen jälkeen Ärjänsaaren kehitysnäkymät näyttävät edelleen suotuisina, voidaan tarkan harkinnan jälkeen siirtyä kolmanteen vaiheeseen. Tämä edellyttää alueen yritysten aktiivisuutta sekä Ärjänsaaren kehityspotentiaalin näkeviä investoijia. Kolmanteen vaiheeseen sisältyy säännöllisen vesibussiliikenteen järjestäminen Ärjänsaareen ja valitun rakennuksen kunnostaminen Ärjänsaaren leiri- ja kokouskeskukseksi.

Ärjänsaaren kehittämissuunnitelman toteutumista ja toimenpideohjelmaa seurataan ja tarkistetaan vuosittain. Suunnitelman etenemistä seuraa Metsähallituksen Pohjanmaan Luontopalvelujen johtoryhmä sekä perustettava yhteistyöryhmä.

Summary

Known for its long sand beaches, high shoreline cliffs and deep pine forests, Ärjänsaari Island is a geomorphologically important ridge island on the Oulujärvi ridgeline. The cultural history of the island is the product of ancient Saami settlements at lake Oulujärvi, pine tar runners, lake pirates and forestry company holidaymakers. The Finnish state purchased the island from UPM in 2017, designating it a nature reserve and transferring its administration to Metsähallitus Parks & Wildlife Finland. This development plan outlines development of Ärjänsaari Island for the period 2018–2024.

The Ärjänsaari Island vision for 2024 is as follows: "One-of-a-kind Ärjänsaari Island is an enchanting hiking and beach destination just north of Kajaani. The island's sand beaches and steep cliff faces, its colourful history and high-quality services and events attract more and more new visitors each year. The island also attracts interest from service providers and investors as a sustainable nature tourism destination."

Six primary objectives were defined to steer development of Ärjänsaari Island. These objectives aim to preserve the island's natural and cultural value, improve its accessibility, raise its profile and develop sustainable business.

The buildings and hiking structures on Ärjänsaari Island require extensive, well-designed renovation work. There is much work to be done, extending over a period of several years, and the possibility of obtaining adequate investment funding remains uncertain. Therefore development of Ärjänsaari Island will be carried out in a phased process, whose progress will depend on available investment funding as well as the interest of visitors and businesses in the island.

Development work will begin in the early spring of 2018. The goal of the first phase is to secure the natural and cultural value of Ärjänsaari Island and ensure that the hiking structures are safe for island visitors. In the summer of 2018, Kirkkosäikä will be cleared to serve as waterfowl nesting grounds, the grounds around the café area will be made into a sheep pasture and renovation of the first buildings will begin. A key part of the first phase is construction of day hiking structures. If the number of visitors to the island increases and a moti-

vated, development-minded entrepreneur is found to manage the island and cottage rentals, the second phase can be launched in 2019. The buildings on Ärjänsaari Island will be renovated for use as accommodations, and area tourism operators will be encouraged to develop new 'Ärjä' products and joint marketing communications, such as in joint ventures.

At present, the desired outcome for development of Ärjänsaari Island is completion of the second phase. If the developmental outlook for Ärjänsaari remains favourable after completion of the second phase, it will be possible to move forward with phase three after careful consideration. However, this will require the active involvement of area businesses, investors who see the development potential of Ärjänsaari Island and the networking of tourism operators. The third phase includes establishing regular water bus service to Ärjänsaari Island and investment in a new Ärjänsaari campground and conference centre.

Realisation of the Ärjänsaari Island development plan and action programme will be monitored and re-examined on an annual basis. Plan progress will be monitored by the Metsähallitus Parks & Wildlife Finland and a newly established co-operative group, which will consist of representatives from the City of Kajaani, Regional Council of Kainuu, Kainuu Centre for Economic Development, Transport and the Environment (ELY Centre), Oulujärvi Leader ry, Oulujärven Jättiläiset ry and other key partners and stakeholders.

Esipuhe

Salaperäinen paratiisisaari, lappalaisten riittäpaikka, vainolaiskojen aarresaari, tervansoutajien turvasatama ja Kainuun meren helmi – Ärjänsaarella on monta nimeä ja mainetta. Saaren menneisyyteen nivoutuu monenlaisia tarinoita ja vaiheita, joiden ymmärtäminen on tärkeää tulevaisuutta suunniteltaessa. Ärjänsaaren vuosisatojen mittainen historia erottuu komeasti vielä nykyäänkin arkkitehtuurisesti arvokkaissa vanhoissa rakennuksissa, metsittyneissä tervahaudan pohjissa ja muissa ihmisen aikaansaamissa rakenteissa. Rikas geomorfologinen menneisyys taas näkyy jyrkissä rantatörmissä, dyynimuodostelmissa ja lentohiekka-alueilla. Nämä erityispiirteet muodostavat perustan, jonka päälle tulevaisuuden Ärjänsaaren konseptia on alettu rakentaa.

Suomen valtio osti Ärjänsaaren alkuvuodesta 2017, ja alkuksastä saaren hallinta siirtyi Metsähallituksen Luontopalveluille. Saaren kehittäminen alkoi lähes välittömästi, kun heinäkuussa 2017 Pohjanmaan Luontopalveluissa alkoi Kainuun liiton rahoittama Ärjä Masterplan 2020 -hanke. Hankkeen tavoitteena oli selvittää tahtotila Ärjänsaaren kehittämisestä ja laatia kehittämissuunnitelma ohjaamaan tulevien vuosien työtä. Prosessista sekä suunnitelman kirjoittamisesta vastasi projektipäällikkö Anni Koskela, ja liiketaloudellisen suunnitelman toteutti Intotalo Oy:n Ollis Leppänen.

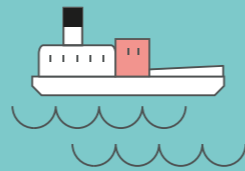
Ärjänsaaren kehittäminen on yhtä aikaa innostavaa ja haastavaa. Saaren rikas kulttuurihistoria, ainutlaatuiset luonnonpiirteet ja innostuneiden Ärjän kävijöiden tuki kannustavat nostamaan saaren jälleen vanhaan loistoonsa. Toisaalta saaren infra on rapistunut ja saari on vaikeasti saavutettava, jos ei omista venettä.

Ärjänsaari on itse näyttänyt kehittäjille, millainen se on tulevaisuudessa. Oulujärven ulapalta kohoavaa ylvästä saarta katsellessa on helppo todeta, että saari itsessään asettaa tulevan kehittämistyön rajat ja mahdollisuudet.

Haluamme kiittää kaikkia Ärjänsaaren kehittämiseen osallistuneita tahoja ja henkilöitä! Ilman Kajaanin kaupungin, rahoittajaviranomaisten, Oulujärven matkailuyritysten, harrasteyhteisöjen ja aktiivisten Ärjän kävijöiden tukea Ärjänsaaren kehittämissuunnitelma olisi jäänyt ilman kestävä pohjaa. Olemme saaneet yhteen innostuneen Ärjä-ryhmän, joka toivottavasti jatkossakin kantaa vastuuta yhteisen Ärjämme tulevaisuudesta.

15.12.2017 Kajaanissa
Aluejohtaja Samuli Sillman
Projektipäällikkö Anni Koskela
Metsähallitus, Pohjanmaan Luontopalvelut

Metsähallituksen Pohjanmaan Luontopalvelujen johtoryhmä on hyväksynyt suunnitelman kokouksessaan 27.11.2017.

KARKEAPÄÄ
PALOPÄÄ

1 Ärjänsaari

MANSIKKATÖRMÄ

LENTOHIEKKA

HAUTAKAARRE

KIRKKOSÄIKKÄ

SÄIPPÄ

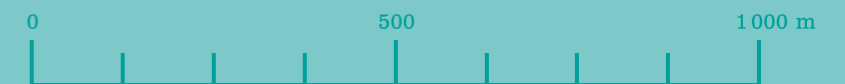

© Karttakeskus Oy, Lupa L5293

Ärjänsaari sijaitsee Oulujärvellä, Kajaanin kaupungissa ja Kainuun maakunnassa. Saaren koko on 270 hehtaaria, ja rantaviivaa sillä on noin kymmenen kilometriä. Ärjänsaari on neljä kilometriä pitkä ja 1,5 kilometriä leveä. Se sijaitsee Oulujärven suurten selkien keskellä; Ärjän länsipuolella avautuva Ärjänselkä on Suomen suurin sisävesiulappa.

Ärjänsaaren nimistö on suppea mutta merkityksellinen. Ärjään saavuttaessa suurin osa tulijoista rantautuu Säippään eli Ärjän eteläpäässä olevalle niemelle. Laiturin lisäksi alueella sijaitsee saaren suosituin uimaranta ja telttailualue. Säipästä luoteeseen sijaitsee

kuuluisa Lentohiekan alue, jossa erittäin hienojakoista hiekkaa on levittäytynyt pitkälle sisämaahan. Aluetta kutsutaan vanhojen tarinoiden mukaan myös Aarretörmäksi, ja myytinen Porokirkkokin on sijainnut näillä main. Saaren läntisintä niemeä kutsutaan Karkeapääksi tai palohistoriansa vuoksi Palopääksi. Ärjänsaaren pohjoispuolen törmä, Mansikkatörmä, kohoaa lähes 30 metrin korkeuteen. Saaren itäisintä niemeä on kutsuttu Kirkkosäikäksi, Herrojenniemiäksi ja Vierasniemiäksi. Ärjänsaaren puolikaaren muotoisen etelälahdelman nimi on Hautakaarre. Nimen selitys voi löytyä saaren tervahautoista tai vesialueen jyrkästä syvänteestä.

© Metsähallitus 2017
© Maanmittauslaitos 1/MML/17

Ärjänsaaren kulttuurihistoria

Varmaksi ei tiedetä, oliko Ärjänsaarella asutusta jo esihistoriallisena aikana. Sen sijaan noin tuhat vuotta sitten Kainuuseen tulleiden lappalaisten asutuksesta on säilynyt monia todisteita. Vuoreslahden alue oli lappalaisten asuttamaa seutua, ja sen läheisyydessä sijaitseva Ärjänsaari oli Oulujärven lappalaisten tärkeimpiä riittipaikkoja. Lappalaisilla oli perimätiedon mukaan saarella myyttinen Porokirkko, jonka sijaintipaikkaa ei ole pystytty tarkoin selvittämään.

Lappalaiskauden jälkeen Ärjänsaaren asutuksesta ei ole juuri tietoja. Perimätiedon mukaan saari toimi ainakin väliaikaisena pakopaikkana isovihan aikaan 1700-luvun alkupuolella. 1800-luvun puolivälissä Ärjänsaaresta tuli Oulujärven seudulla kuuluisiksi tulleiden Kiveksen rosvojen tukikohta. Rosvot varastivat rantakyläen taloista lihaa ja viljaa ja veivät myös tervansoutajien tervat. Kun Kiveksen rosvoit saatiin kuriin vuonna 1867, myös tervansoutajat ja kalastajat uskalsivat majoittua saarella odotellen suotuisia tuulia.

1860-luvulla vahvistettiin isojako Sivolanniemen tilalla, johon Ärjänsaari kuului. Vuonna 1897 Kalle Karjalainen veljensä kanssa osti Ärjänsaaren tuhannella markalla. Karjalainen poltti saarella tervaa, minkä muistona saarelta löytyy vielä runsaasti tervahaudan pohjia. Vuonna 1900 Karjalainen joutui velkojen takia myymään saaren oululaiselle tervaporvari Otto Ravanderille 3 000 markalla. Ravanderin kauppayhtiö toteutti Ärjänsaarella suuret hakkuut vuonna 1907.

Otto Ravanderin kuoltua hänen vaimonsa ja tyttärensä myivät Ärjänsaaren varatuomari Paavo Paloheimolle vuonna 1916. Paavo Paloheimo oli valittu vuonna 1907 perustetun Kajaanin Puutavara Osakeyhtiön toimitusjohtajaksi. Aluksi Ärjänsaaresta haettiin tehtaalle hiekkaa, jota tarvittiin tiilien valmistukseen. Hiekkaa kuljetettiin saaresta Kajaaniin kahdella hiekkaproomulla. Sotien jälkeen toisesta proomusta tehtiin Ärjänsaaren Säippään laivalaituri ja toisesta aallonmurtaja Palopään kärkeen.

Ärjänsaaresta alettiin kehittää Kajaani-yhtiön työntekijöiden virkistys- ja lomaviikkokohdetta 1920- ja 1930-luvuilla. Aluksi lomalaiset majoittuivat teltoissa, mutta vuonna 1937 saareen rakennettiin kuusi arkkitehti Eino Pitkäsken suunnittelemaa lomamökkiä. Sotien jälkeen Ärjänsaaren käyttö lisääntyi yhtiöläisten keskuudessa, ja vuonna 1947 rakennettiin kuusi uutta mökkiä lomalaisten tarpeisiin. Vuonna 1951 Kirkkosäikkään rakennettiin Vierasmaja edustustilaksi yhtiön johdon ja vieraiden tarpeisiin, ja myöhemmin samalle alueelle nousivat ruokailurakennus ja savusauna. Vuonna 1952 rakennettiin taas neljä uutta lomamökkiä ja asunto vahtimestarille.

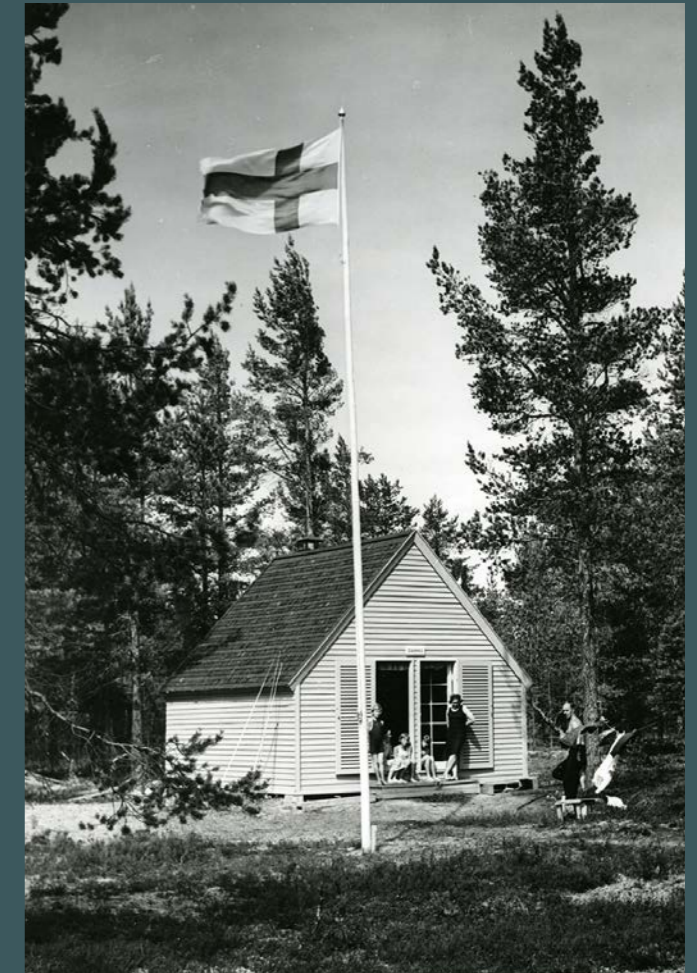
Yhtiön työntekijöiden perheenjäsenet ovat muistelleet lämmöllä Ärjänsaaren kesäleirejä. Saarella järjestettiin 1940–1990-luvuilla lukuisia poika- ja tyttöleirejä, joilla kaupunkilaislapset pääsivät uimaan, pelaamaan ja leikkimään luonnon helmassa. Myös Ärjän kesäjuhlista muodostui sotien jälkeen ikimuistoisia tapahtumia, joihin saattoi osallistua jopa toistatuhatta vierasta.

1950-luku oli ehdottomasti Ärjänsaaren kulta-aikaa, mutta mökkivuokraus jatkui aina 2000-luvulle asti. Vuosina 1981–1984 Ärjänsaareen rakennettiin kuusi hirsirakenteista mökkiä. Viimeisinä vuosikymmeninä mökkivuokraus hiipui, ja mökit alkoivat rapistua. Vähitellen yhtiöläisten tilalle ovat tulleet Oulujärven veneilijät, joiden yhdeksi suosikkikohteeksi Ärjänsaari on muodostunut.

Ärjänsaari päättyi otsikoihin vuonna 2016, kun metsähakkuut aiheuttivat kiistaa UPM:n ja luonnonsuojelijoiden välillä. Ärjänsaaren metsäsuunnitelma sisälsi suunnitelman pienaukkohakkuista ja yläharvennuksista saaren keskiosissa. UPM päätti kuitenkin keskeyttää hakkuut helmikuussa 2016. Elokuussa 2016 UPM ilmoitti laittavansa Ärjänsaaren myyntiin. Vuoden 2017 alkupuolella UPM ja ympäristöministeriö tekivät maakaupan, jolla Ärjänsaari siirtyi luonnonsuojelu- ja virkistysalueeksi Suomen valtiolle Metsähallituksen Luontopalvelujen hallintaan.

Vieraita Ärjänsaaren kesäjuhlassa kesällä 1947.
Kuva: Kalevi Lavola.

Juhlaliputus lomamökki "Pannun" edustalla.
Kuvaaja tuntematon.

Poikia leirillä kesällä 1950.
Kuvaaja tuntematon.

Vesikelkkarata saaren hiekkatörmällä.
Kuva: Hannes Leinonen.

Keilaaaja kioskirakennuksen edustalla olevalla puisella keilaradalla ilmeisesti 1960-luvulla. Kuvaaja tuntematon.

1.2.

Ärjänsaaren geomorfologia

Ärjänsaari on Rokuan harjuksoon kuuluva geomorfologisesti erittäin arvokas harjusaari. Saari kuuluu yhteen Suomen pisimmistä harjuksoista, joka kulkee Hailuodosta Sotkamon kautta Ilomantsiin. Harjut ovat syntyneet sulavan jäätikön sisällä kulkeneen jäätikköjoen kuljettamasta maa-aineksesta.

Oulujärven alue vapautui massiivisesta jääkuorestaan noin 9 100–9 400 vuotta sitten, jolloin seudulla lainehti Ancylysjärvi. Ärjänsaaren rantavallit ja -törmät kehittyivät alueen kohotessa vedenpinnan yläpuolelle.

Oulujärvi kuroutui Ancylysjärvestä noin 8 400 vuotta sitten. Tuolloin Ärjänsaari oli vielä osa mannerta itäisen Koutaniemen–Sivolanniemen–Kumpuniemen harjun jatkeena. Maayhteys Kumpuniemeen katkesi vasta 1 300–1 400 vuotta sitten, ja Ärjänsaaresta muodostui saari.

Sana ”ärjä” tarkoittaa tuulista paikkaa tai jyrkkää rantatörmää, ja nämä kuvaukset todella sopivat Ärjänsaareen. Ärjänsaareissa on nähtävissä monenlaisia tuuli- ja rantamuodostumia. Saarta reunustavat useiden kilometrien mittaiset ja 15–23 metriä korkeat, osittain paljaat eroosiotörmät, joiden edustalla on hiekkarantoja ja 200–300 metriä leveät vedenalaiset terassit. Saaren länsiosista Karkeapään rannoilta löytyy soraisia ja kivikkoisia rantavalleja ja rantapalteilta.

Säippä ja Kirkkosäikkä ovat särkkämäisiä niemenkärkiä, ja niiden rannoille on muodostunut alkiodyynejä, deflaatioalueita ja kasvillisuuden sitomia hiekkamätäitä. Ärjänsaareissa on myös järvenranta- ja paraabelidyynejä. Dyynevyöhykkeiden ja varsinaisen harjumuodostuman väliset kapeat painanteet ovat soistuneet. Ärjänsaaren Lentohiekan alueelle on kasautunut sekundäärinen lentohiekkapatja. Saaren eteläosassa on lisäksi muutamia matalia harjusuppia.

Aallot, jää ja tuuli muovaavat Ärjänsaaren hiekkatörmä ja kivikkorantoja. Vuonna 1951 aloitettu Oulujärven säännöstely on alentanut järven keski- ja maksimivedenkorkeuksia, minkä seurauksena rantatörmien kasvillisuus on päässyt juurtumaan paremmin ja hiekan valuma-alue on supistunut. Nykyään rantatörmien vyörymistä esiintyy lähinnä vain Leirimajan, Lentohiekan ja Mansikkatörmän alueilla.

Ärjänsaaren pohjaveden laatua selviteltiin vuonna 1988. Koepumppaukset osoittivat, että Ärjänsaareissa on runsaasti pohjavettä ja saaren hiekkapatjat tekevät pohjavedestä erittäin hyvälaatuista. Tähän mennessä saaren pohjavesivarantoja ei ole kuitenkaan hyödynnetty laajamittaisesti.

1.3.

Ärjänsaaren luonto

Ärjänsaari on valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin hankittu alue, joka sisältyy rantojensuojeluohjelmaan ja Natura 2000 -verkostoon osana Oulujärven saarten ja ranta-alueiden muodostamaa kokonaisuutta (FI 1200 104). Ärjänsaaren kokonaispinta-alasta suurin osa on metsämaata, jonka puusto on pääasiassa varttunutta männikköä. Saarella esiintyy yhteensä 12,1 hehtaaria luontodirektiivin mukaisia Natura 2000 -luontotyyppäjä. Valtaosa (8,9 ha) näistä luontotyypeistä on boreaalisia luonnonmetsiä.

Suurin osa saarta on helppokulkuisten ja avariiden kangasmetsien peitossa. Yleispiirteiltään Ärjänsaaren metsät ovat tasaikäistä varttunutta hiekkakankaan mäntymetsää, jonka yleisimmät kasvillisuustyyppit ovat puolukka-mustikkatyyppi ja variksenmarja-puolukkatyyppi. Metsiä on käsitelty moneen otteeseen. Viimeisimmät hakkuut saarella tehtiin vuonna 2016, jolloin tehtiin harvennus- ja pienaukohakkuuta noin 65 ha:n alalla. Ärjänsaaren yleisin puulaji on mänty, kuusta esiintyy hyvin vähän. Harmaaleppää, rauduskoivua ja haapaa esiintyy etenkin rehevimmillä alueilla, erityisesti kahvilan ympäristön lehtoalueella. Muutamia suoalueitakin löytyy saaren itä- ja eteläosista.

Saaren sisäosan karujen harjumetsien vastapainoksi vanhan kahvilarakennuksen ympäristössä esiintyy multavaa pohjavesivaikutteista lehtipuulehtoa, jossa viihtyvät muun muassa mustakonnanmarja, näsiä, kevätlinnunherne, sormisara ja metsävirna. Säipän ja Kirkkosäikän hiekkadyynit voivat olla potentiaalisia elinympäristöjä paahdehdynteille, mutta lajistoa ei ole vielä selvitetty. Kääpälajistoa on kartoitettu alustavasti kahvilan ympäristön lehtoalueella sekä polkujen varsista. Saarelta havaittuja vanhan metsän indikaattorilajeja ovat punahäivekääpä sekä saaren vanhoissa männyissä yleisesti esiintyvä männynkääpä. Lehtoalueella esiintyy lehtipuun ja erityisesti koivun kääpälajistoa (lattakääpä, kuhmukääpä, arinakääpä, tuhkakääpä, koivunhelttakääpä, pakurikääpä, taulakääpä, pötkelökääpä, pörrökääpä, pinovyökääpä), mikä kertoo siitä, että lehtoalueelle on alkanut muodostua koivulahopuun jatkumoa.

Nisäkkäistä saarella on esiintynyt muun muassa hirvi, metsäkauris, kettu ja metsäjänis. Kirkkosäikällä, saaren itäkärjessä, on lintujen pesimäalue, jossa ihmisten ja lemmikkieläinten liikkuminen on kielletty vesilintujen pesintäaikana. Alueella on pesinyt kymmenittäin kala- ja lapintiiroja sekä kala- ja naurulokkeja. Viime vuosina alueella ei ole ollut pesivää lintuyhdyskuntaa. Myöskään Ärjänsaaren avoimilla hiekkatörmillä pesineistä törmäpääsky-yhdyskunnista ei ole varmaa tietoa 2000-luvun puolelta.

Sana ”ärjä” tarkoittaa tuulista paikkaa tai jyrkkää rantatörmää, ja nämä kuvaukset todella sopivat Ärjänsaareen.

A photograph of a forest with many trees and green undergrowth. A teal rectangular box is overlaid on the left side of the image, containing a large white number '2' and the text 'Kehittämistyön lähtökohdat' in black.

2 Kehittämistyön lähtökohdat

2.1.

Suunnitelman yhteydet toimintaympäristön strategioihin

Suomen saaristo- ja vesistömatkailusta eurooppalainen vetovoimatekijä 2017

Maa- ja metsätalousministeriön valmistelemassa Saaristo- ja vesistömatkailun selvityshankkeen loppuraportissa kansallispuistot, valtion retkeilyalueet ja muut luonnonsuojelu- ja virkistysalueet on nostettu yhdeksi kehittämiskokonaisuudeksi. Ohjelmassa esitetään, että kansallispuistojen, valtion retkeilyalueiden ja muiden luonnonsuojelu- ja virkistysalueiden matkailullista kehittämistä ja osuutta Suomen matkailumarkkinoinnissa vahvistetaan ja näiden alueiden ylläpitoresurssit turvataan. Lisäksi todetaan, että Metsähallituksen Luontopalvelujen resurssit on heikennetty voimakkaasti, mutta kehityksen tulisi olla päinvastainen huomioiden viime vuosien aikana tapahtuneet uusien kohteiden avaamiset.

”Esitetään, että sisävesi- ja rannikko-risteilyjen toimintaedellytykset varmistetaan julkisella osarahoituksella uusien kalliiden turvallisuusmääräysten toteuttamiseen.”

Suomen matkailustrategia 2020

Visit Finlandin matkailustrategiassa todetaan, että Suomen matkailun vahvuudet ovat ainutlaatuinen asema Venäjän naapurina, vetovoimaiset matkailualueet sekä matkailukeskittymien palvelujen monipuolisuus. Strategian toimenpiteet liittyvät matkailusektorin kehittämiseen, Suomen matkailumarkkinan vahvistamiseen ja toimialan kehittymisen yleisiin elinkeinopoliittisiin lähtökohtiin.

”Yritysten investointituissa ja maakunnallisen kehittämisrahan käytössä priorisoidaan keskittymien vaikutuspiirissä olevaa, verkottunutta liiketoimintaa.”

Suomen matkailun kasvun ja uudistumisen tiekartta ”Yhdessä enemmän” 2015–2025

Työ- ja elinkeinoministeriön ohjelman päämäärä on, että Suomi on vuonna 2025 Pohjois-Euroopan ykkösmatkailukohde. Ohjelmassa on tuotu esille muun muassa se, että hyvät liikenneyhteydet ovat välttämättömiä Suomen matkailulle.

”Selkeytetään lainsäädäntöön liittyviä määräyksiä siten, että rannikko- ja sisävesiliikenteen elinkelpoisuus voidaan varmistaa.”

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020

Maaseutuohjelman tarkoituksena on tukea kasvua ja kehitystä Suomessa. Ohjelman painopisteet ovat kestävän biotalouden ja maatalouden edistäminen, maaseudun elinkeinojen monipuolistaminen, työllisyyden parantaminen ja uuden yrittäjyyden synnyttäminen.

”Luonnon monimuotoisuuden, mukaan lukien Natura 2000 -alueet ja alueet, joilla on luonnonoloista johtuvia tai muita erityisrajoitteita, ja luonnonarvoltaan arvokkaan maataloustuotannon sekä Euroopan maisemien tilan ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen.”

Hyvinvoiva luonto, hyvinvoiva ihminen – Terveys ja hyvinvointi 2025 -ohjelma

Metsähallituksen Luontopalvelujen Terveys ja hyvinvointi 2025 -ohjelman päämääränä on edistää terveyttä ja hyvinvointia monimuotoisen luonnon avulla. Ohjelman teemoissa korostuvat vetovoimaiset lähiluontokohteet, yhdenvertaiset mahdollisuudet luontoharrastukseen ja laadukas viestintätyö.

”Aktivoidaan työhyvinvointipalveluja tuottavia yrityksiä hyödyntämään luontoa toiminnassaan, viestitään näistä aktiivisesti ja osallistutaan tuotekehittelyyn.”

Kestävän luontomatkailun periaatteet 2016

Metsähallituksen Luontopalveluilla ja Unescon maailmanperintökohteilla Suomessa on yhteiset kestävän matkailun periaatteet. Periaatteet ohjaavat toimijoita luonto- ja kulttuuriperintökohteilla muun muassa paikallisten luonto- ja kulttuuriarvojen huomioimiseen rakentamisessa, ympäristöystävällisten ratkaisujen suosimiseen kaikessa toiminnassa ja paikallisen tietämyksen hyödyntämiseen opastuspalveluissa.

”Toimimme yhteistyössä ja tarjoamme paikallisille asukkaille sekä kävijöille mahdollisuuksia osallistua kohteen hoitoon ja kehittämiseen.”

Kainuun alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020

Kainuun alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020 on alueellisen toteutuksen osuus Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta. Ohjelman läpileikkaavia teemoja ovat osaaminen, yrittäjyys/innovaatiot ja toimintaympäristön kehittäminen/investoinnit. Tavoitteita ovat muun muassa taloudellisen kehityksen, työllisyyden ja yritystoiminnan edistäminen maaseutu-alueilla, sekä paikallisen osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen.

”Kainuulaisen luomu- ja lähiruoan tuotantoa lisätään, paikallista puunjalostusta edistetään, luontomatkailualaa kasvatetaan yrityksiä ja toimintaympäristöä kehittämällä, muita maaseudun palveluja kehitetään ja kaupallistetaan, maaseudun yhteisöjen elinvoimaisuutta ja toiminnallisuutta turvataan sekä kylien ja paikallisyhteisöjen turvallisuutta ylläpidetään.”

Kainuun biotalousstrategia 2015–2020

Kainuun liiton valmisteleman biotalousstrategian yhdeksi osa-alueeksi on nostettu luontomatkailu ja luontoperustaiset hyvinvointipalvelut. Teeman kehittämisen kärjiksi on määritetty luonnossa liikkumisen reitistöjen pysyvyyden turvaaminen, yritysten kehittäminen sekä alan yksityisen ja julkisen sektorin toimijoiden yhteistyön kehittäminen.

”Kainuun luontoreitistöjen ylläpidossa päästään pysyviin ja kestäviin ratkaisuihin: reittien olemassaolo ja ylläpidon jatkuvuus turvataan.”

Kainuun kyläteemaohjelma 2015–2020

Kajaanin ammattikorkeakoulun valmistelema Kainuun kyläteemaohjelma on Kainuun 145 kylän ja kylien kanssa toimivien tahojen yhteinen ohjelma. Ohjelman painopisteitä ovat muun muassa kylien yritystoiminta ja sen toimintaedellytykset, yhteisöllisyys, ympäristö ja kulttuuri kylien voimavarana.

”Kyllä pyritään nostamaan esille ympäristöllisiä kohteita oman viihtyisyyden kohentamiseksi, ja ennen kaikkea matkailullisesti tai muuten taloudellista hyötyä kylälle tuoden.”

Kainuun luonnonvarasuunnitelma 2015–2020

Metsähallituksen Kainuun luonnonvarasuunnitelma nostaa esille muun muassa monikäyttömetsien virkistyskäytön, luontomatkailun ja suojelualueiden sekä monikäyttömetsien luonnonhoidon. Retkeilyn ja luontomatkailun palvelurakennetta ja sisältöä muutetaan vastaamaan kysyntää ja resursseja. Yhteistyö luonnonsuojelu- ja retkeilyalueita liiketoiminnassaan hyödyntävien yrittäjien kanssa tiivistyy.

”Luontopalvelut osallistuu myös opaskoulutukseen luonto- ja kulttuuriperintökohteilla. Kohteen erityispiirteisiin perehtyneet paikallisoppaat pystyvät tarjoamaan asiakkailleen opastettuja retkiä.”

Kainuun matkailustrategia 2011–2020

Kainuun Edun valmisteleman matkailustrategian keskeisin tavoite on kehittämistoimien keskittäminen matkailukeskittymiin ja sitä kautta alueellisen vaikutuksen levittäminen koko maakunnan alueelle. Oulujärven alueelle tyypillisiä matkailutuotteita ovat vesistömatkailuun liittyvät tuotteet sekä kulttuurimatkailutuotteet.

”Verkostomaisen toiminnan kautta matkailupalveluyritykset pystyvät toteuttamaan tehokkaasti laadukkaita palveluketjuja yhteisvoimin ilman, että loppukäyttäjä huomaisi tuottajan vaihtumisen ketjussa.”

Kainuun metsäohjelma 2016–2020

Metsäkeskuksen Kainuun metsäohjelman tavoitteissa nostetaan esille ekosysteempipalveluiden vahvistaminen ja ympäristön tilan paraneminen. Toimenpiteiksi on listattu esimerkiksi luontomatkailun ja metsästyksen kokonaisvaltainen hallinta, uhanalaisten lajien elinympäristöjen hoidon sovittaminen ja tiedon tason kohottaminen talousmetsissä sekä metsään ja luontoon liittyvien palveluiden yhteensovittaminen ja kehittäminen.

”Tavoitteena on turvata maakunnan ekosysteempipalvelut ja hyödyntää niitä Kainuun imagon kehittämisessä ja alueen markkinoinnissa sekä elinkeinotoiminnassa.”

Kainuun ympäristöohjelma 2020

Kainuun liiton valmistelemassa Kainuun ympäristöohjelmassa määritellään yhteistä tahtotilaa Kainuun ympäristön tulevalle tilalle. Ohjelma sisältää Kainuun maakunnan ympäristöstrategian ja vision Kainuun ympäristön tilasta vuoteen 2020. Ärjänsaari on nostettu ohjelmassa yhdeksi Kainuun mielenkiintoisista luonto- ja retkikohteista.

”Kärkikohteiksi kehitetään matkailukeskusten lähetyvillä olevia kohteita kävijämäärän nostamiseksi ja palvelujen saatavuuden turvaamiseksi.”

Kainuu-ohjelma. Maakuntasuunnitelma 2035. Maakuntaohjelma 2018–2021. (luonnos)

Valmisteilla olevassa Kainuun maakuntasuunnitelman luonnoksessa matkailu nostetaan yhdeksi kärkielinkeinoksi. Matkailuelinkeinoa kannustetaan kasvamaan keskimäärin 5 prosentin vuosivauhdilla yöpymisvuorokausina mitattuna. Tärkeitä strategisia toimenpiteitä ovat saavutettavuuden parantaminen ja aktiviteettien, majoituksen ja ruokapalveluiden jatkuva kehittäminen sisältöuudistuksilla, tuotepaketeilla ja investoinneilla uusia markkinoita vastaaviksi.

”Oulujärven matkailualueella Kajaanissa ja Paltamossa on potentiaalia kehittyä kulttuuri-, vesistö- ja tapahtumamatkailunsa ansiosta.”

Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelma 2014–2020

Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelman tavoitteena on Kajaanin kylien ja kaupunginosien vetovoimaisuuden ylläpitäminen ja parantaminen. Ympäristö, asuminen ja yhteydet -teeman yhteydessä on nostettu esille ulkoilualueiden ja -reittien pitäminen hyvässä kunnossa ja aktiivisessa käytössä. Ohjelmassa nostetaan esille myös maisemien kunnossapito erilaisin luonnonhoitohankkein.

”Elinkeinojen, yrittäjyyden ja työn teeman tavoitteena on parantaa maaseutuelinkeinojen ja -yrittäjyyden kehittymisen toimintaedellytyksiä erityisesti luonnonvaroihin, luontoon ja palveluyrittäjyyteen perustuvasa yritystoiminnassa sekä erityisesti nuorten työllistymisessä.”

Kajaanin matkailun Master Plan 2025

Yhtenä Kajaanin matkailun Master Planin painopistealueena ovat luonto, vesistöt ja elämykset. Ohjelmassa ehdotetaan Ärjänsaaren liittämistä osaksi Oulujärven retkeilyaluetta ja kannustetaan kehittämään Oulujärven alueella vesistöön ja luontoon liittyvää ohjelmalvelutoimintaa.

”Kajaani, Vuokatti ja Oulujärven alue muodostavat monipuolisen ja yhteisen matkailukohteen, joka avaa portin seikkailuun puhtaassa luonnossa ja Kainuun meren välkkeessä...”

Yhdessä uutta kohti – Oulujärvi LEADER ry:n kehittämisstrategia 2014–2020.

Oulujärvi LEADER ry:n kehittämisstrategiassa teemoiksi on nostettu esimerkiksi luontoon pohjautuva elinkeinotoiminta, voimavaroja luovuudesta, viihtyisä ympäristö ja kasvava ympäristövastuu. Matkailijamäärien kasvattamiseksi on parannettava matkailutuotteiden tunnettuutta ja saatavuutta, lisättävä kohteita ja aktiviteetteja, etsittävä uusia kohderyhmiä, sovellettava uusia markkinointikeinoja ja syvennettävä yritysten välistä yhteistyötä.

”Viihtyisä, kunnostettu ja hoidettu maaseutumaisema lisää asumismukavuutta, alueen houkuttavuutta ja tukee osaltaan luontoon pohjautuvaa elinkeinotoimintaa.”

2.2.

Saaren nykytila

Ärjänsaaren vuosittaisesta käyntimäärästä ei ole tehty tarkkaa selvitystä viime vuosina, mutta luvun uskotaan olevan noin 2 000 käynnin luokkaa. Suurin osa kävijöistä on paikallisia lähialueiden asukkaita, jotka käyvät Ärjänsaarella omalla veneellään. Ärjänsaaren hyödyntäminen matkailutoiminnassa on ollut erittäin vähäistä. Vain muutama Oulujärven tai lähialueiden yritys on toiminut Ärjänsaarella tarjoamalla kuljetus- tai ohjelmalveluja. Viimeisin Ärjänsaarella mökkejä vuokrannut ja kahvilaa pitänyt yrittäjä lopetti toimintansa vuonna 2016.

Säippä on tällä hetkellä saaren suosituin alue. Alueella sijaitsee laivalaituri, uimaranta, tulipaikkoja, grillikatko ja Eino Pitkäsän suunnittelema lautamökkejä. Alueelta itään päin sijaitsee vanhan kahvilan alue, jonka ympäristöön sijoittuu suurin osa saaren lomamökeistä sekä kolme saunaa, keskuspolttopuuvarasto, vahtimestarin asunto sekä kaivo. Saaren itäpäässä sijaitsee Leirimaja ja Vierasniemen alue. Vierasniemen rakennuskokonaisuus koostuu Vierasmajasta, ruokalasta, saunasta, varastosta ja käymälästä. Saaren länsipäässä sijaitsee Karkeapään kalamaja, joka on ollut jo pitkään lukitsematon autiotupa.

Ärjänsaaren lomamökeistä yhdeksän on arkkitehti Eino Pitkäsän suunnittelema, nykyään suojeltuja rakennuskohteita. Kohteet on suojeltu Koutaniemi-Sarvivaara-osayleiskaavassa vuonna 1995 merkinnällä sr 201 (Rakennuslainsäädännön nojalla suojeltu alue tai kohde). Rakennustaiteellisten tai kulttuurihistoriallisten syiden tai ympäristökokonaisuuden takia suojeltu alue, alueen osa tai kohde). Suojellut mökit on rakennettu vuosina 1937, 1947 ja 1952. Mökeistä kuusi peruskorjattiin vuosina 1987–1989. Peruskorjauksen yhteydessä sisäpuolen pinnat uusittiin, mökit eristettiin ja maalattiin, ja niiden eteen rakennettiin terassit. Lisäksi saarella on kuusi

vuosina 1981–1984 rakennettua arkkitehti Osmo Sillmanin suunnittelemaa hirsimökkiä. Näistä mökeistä kolme on kokonaan hirsirakenteisia ja kolme hirsirakenteisia, joissa on lisäeristys sisäpuolella.

Suurin haaste Ärjänsaaren rakennuksissa on niiden yksikerroshuopakate. Huopakate on suuressa osassa rakennuksista pahoin kulunut, rispaantunut tai irronnut kokonaan alustastaan. Tällöin kosteus on päässyt yläpohjarakenteisiin ja sieltä mahdollisesti muihinkin rakennuksen osiin. Lisäksi huopakateen ylösnostot piipun juurelta ovat puutteellisia, ja osassa rakennuksista piipunpellitykset ovat irronneet alustastaan. Rakennusten välittömässä läheisyydessä kasvavat puut vaurioittavat kattoja entisestään kerryttämällä kattojen pintaan kariketta. Kattovauriot ovat aiheuttaneet rakennuksille vesivuotoja, lahovaurioita, mikrobivaurioita ja pintojen värimuutoksia.

Lautarakenteisissa mökeissä puuttuu kapillaarikatko kantaan puurungon ja perustuksien välistä. Kapillaarikatkon on tarkoitus katkaista kosteuden nousu. Lisäksi useissa Ärjänsaaren rakennuksissa alapohjan vapaa tuuletustila on riittämätön ja peitteinen. Suurin osa saaren rakennuksista kärsii myös julkisivun pinnoitevaurioista. Useiden mökkien savuhormeissa on havaittu pistesyöpymää ja reikiä, jotka heikentävät paloturvallisuutta.

Ärjänsaaren rakennukset tarvitsevat laajoja, hyvin suunniteltuja korjaustoimenpiteitä. Etenkin rakennusten katot tulisi uusida ja mökkien palosuojat ja -hormit kunnostaa mahdollisimman pian. Rakennusten korjaustarpeiden lisäksi myös saaren päiväkäyttöön liittyvät rakenteet ovat uusimisen tarpeessa.

2.3.

Ärjänsaaren kehittämissuunnitelman valmistelutyö

Ärjänsaari siirtyi vuonna 2017 UPM:n omistuksesta Suomen valtiolle luonnonsuojelualueeksi, ja samalla saaren hallinta siirtyi Metsähallituksen Luontopalveluille. Pohjanmaan Luontopalveluissa perustettiin välittömästi projektiryhmä hoitamaan Ärjänsaaren haltuunottoa ja suunnittelemaan saaren kehittämistoimien käynnistämistä.

Heinäkuussa 2017 Pohjanmaan Luontopalveluissa käynnistettiin Kainuun liiton rahoittama Ärjä Masterplan 2020 -hanke, jonka päätavoite oli kuvata yhteinen tahtotila Ärjänsaaren pitkän aikavälin kehittämissuunnasta, laatia päätöksenteon tueksi vaihtoehtoisia kehittämisskenaarioita ja tunnistaa tarvittavat investoinnit ja kehittämistoimet.

Hankkeen keskeisiä sidosryhmiä olivat Kajaanin ja lähikuntien asukkaat, Oulujärvellä ja lähiympäristössä toimivat matkailuyritykset, Kajaanin kaupunki ja lähikunnat, harrasteseurat ja yhteisöt, kansalaisjärjestöt, kyläyhdistykset sekä rahoittajaviranomaiset. Hankkeen päämääränä oli Ärjänsaaren kehittämissuunnitelman laatiminen. Lisäksi haluttiin synnyttää ”yhteisen Ärjän” toimintakulttuuri, joka jatkuisi myös tulevaisuudessa saaren kehittämistyössä.

Hankkeeseen muodostui kolme toimintaryhmää. Hankkeen projektiryhmä, joka vastasi hankkeen toteuttamisesta, koostui yhdeksästä Metsähallituksen Pohjanmaan Luontopalvelujen työntekijästä. Hankkeen hankeryhmä osallistui Ärjänsaaren tulevaisuuden suunnitteluun ja isojen linjojen muodostamiseen ja toimi tärkeänä linkkinä kumppaneihin. Siihen kuului 14 edustajaa 10:stä eri organisaatiosta. Kolmantena tärkeänä ryhmänä toimi ns. Ärjä-ryhmä, johon kuului lähes 80 Ärjän kehittämisestä kiinnostunutta henkilöä. Ärjä-ryhmältä kysyttiin säännöllisesti mielipidettä erilaisiin kehittämistoimiin, ja heitä pyrittiin tiedottamaan aktiivisesti suunnitelmien etenemisestä.

Ärjänsaaren kehittämistä käsiteltiin useassa eri tilaisuudessa:

- Ärjänsaaren katselmus 6.–7.9.2017
- Benchmarking-matka Örön saarelle 19.–21.9.2017
- Brändityöpaja Ärjänsaarella 28.9.2017
- Sinun Ärjäsi -yleisötilaisuus Kajaanissa 3.10.2017
- Brändityöpaja Kajaanissa 17.10.2017
- Ärjänsaaren katselmus 19.–20.10.2017
- Ärjänsaaren liiketoimintatyöpaja Kajaanissa 14.11.2017

2.4.

Sinun Ärjäsi -kysely

Ärjän kehittämiseen liittyviä toivomuksia ja ajatuksia kerättiin Sinun Ärjäsi -kyselyn avulla. Kyselyn tavoitteena oli selvittää yleinen tahtotila Ärjänsaaren pitkän aikavälin kehittämissuunnasta, tunnistaa palveluihin ja matkailun yritystoimintaan liittyvät investointitarpeet ja aktivoida ihmisiä osallistumaan yhteiseen kehittämistyöhön. Kyselyssä käytettiin Maptionnaire-karttatyökalua, jossa vastaajat pystyivät merkitsemään ehdotuksensa suoraan kartalle.

Sähköinen kysely Ärjänsaaren Luontoon.fi -sivustolla oli avoinna 21.6.–31.8.2017. Tämän lisäksi vastaamaan pystyi myös paperilomakkeilla, joita jaettiin Kajaanissa Linnanvirta-tapahtumassa 18.–20.8.2017 ja ravintola Maria P:ssä 21.–31.8.2017. Vastauksia kyselyyn saatiin yhteensä 377.

Kyselyn tulokset muodostivat tärkeitä suuntaviivoja Ärjänsaaren kehittämiselle. Yksi keskeinen tulos oli ihmisten halu yöpyä saarella. Vaikka tällä hetkellä suurin osa saaren kävijöistä edustaa päiväretkeilijöitä, kyselyyn vastanneista 76 % halusi yöpyä saarella. Heistä 56 % halusi yöpyä vuokramökissä, 30 % teltassa ja 14 % omissa veneissä.

Kyselyssä kysyttiin myös, millaisia palveluja ihmiset haluaisivat käyttää Ärjänsaarella. Eniten kaivattiin tulentelekkopaiikkoja, kahvila-ravintolaa ja mökkimajoitusta. Vastauksissa toivottiin myös kioskia, retkeilyreittejä ja vuokrasaunaa.

Yksi kyselyn kysymys liittyi aktiviteetteihin, joita ihmiset haluaisivat Ärjänsaarella harrastaa. Suosituimmat aktiviteetit olivat rannalla oleskelu, poluilla kävely ja eväiden syönti nuotiopaikoilla. Myös maastopyöräily, polkujuoksu, frisbeegolf ja hiihto olivat suosittuja lajeja. Veteen liittyviä aktiviteetteja olivat uinti, kalastus, veneily, sup-lautailu ja leijasurffaas. Huomattavaa oli myös varjoliitoharrastajien suuri osuus vastaajien joukossa.

Välinevuokrauksesta kysyttäessä suosituimmat välineet olivat kanootti ja sup-lauta. Maksullisista ohjelmalveluista toivottiin eniten tilausruokailuja ja erilaisia koulutuksia (esim. järvikajakkurssi).

Karttakysymyksissä vastaajia pyydettiin merkitsemään kartalle heidän mielestään sopivimmat nuotiopaikat, retkeilyreitit, telttailualueet ja laituripaikat. Näitä vastauksia on hyödynnetty saaren retkeilyrakenteita suunniteltaessa.

KYSELYYN VASTANNEISTA

 76 % HALUSI YÖPYÄ SAARESSA. HEISTÄ:

 56 % VUOKRAMÖKISSÄ

 30 % TELTASSA

 14 % OMASSA VENEESSÄ

SWOT-analyysi

VAHVUDET

- Saarikohde, "merellinen", eksoottinen, salaperäinen, erottuva
- Hiljainen, erämainen
- Geomorfologiset piirteet
- Nivoutuminen osaksi Oulujärven retkeilyaluetta
- Rikas kulttuurihistoria
- Aktiiviset Ärjän-kävijät, paikallinen kyläyhdistys
- Vahva paikallinen omistajuus ja osallistaminen, "yhteisen Ärjän kulttuuri"
- Uusi kohde monelle kainuulaiselle
- Rahoittajien positiiviset näkemykset
- Ärjänsaaren kehityspotentiaalista
- Mökkien kulttuurihistoriallinen arvo
- Monipuoliset aktiviteettimahdollisuudet
- Valmis reittiverkosto
- Kaupungin ja lentokentän läheisyys

ÄRJÄNSAAREN SWOT- ANALYYSI

HAASTEET

- Saavutettavuus, logistiikka
- Suuri investointitarve ja korjausvelka
- Rakennuskannan ylläpito
- Sesonkirakenteen vaatavuus
- Riippuvaisuus säätilasta
- Jäätilanteen epävarmuus
- Alueen ja alan yritystoiminta on pienimuotoista ja hajanaista
- Saari on huonosti tunnettu
- Matkailuyrityksillä on korkea kansainvälistymiskynnys

MAHDOLLISUUDET

- Suuren yleisön mielenkiinto
- Luontomatkailun suosio kasvaa
- Oulujärven jättäläiset, Lakeland, Wild Taiga, Geopark
- Kansainvälinen matkailu kasvaa
- Uudet virkistys- ja matkailuinnovaatiot
- Kiinnostus terveellistä, ekologista, "hidasta" elämäntapaa kohtaan kasvaa, downshiftaus
- Sähköiset markkinointi- ja viestintäväylät, digitalisaatio, älysovellukset
- Talouskasvu vahvistuu
- Luonnon aineettomat arvot nähdään osana biotalouden kasvua
- Sopii opetuskohteeksi
- Sopii perinnebiotooppi- ja laidunnuskohteeksi
- Uusiutuva energia
- Kulttuuriperintöä voi hyödyntää kehittämisessä ja hyvinvoinnin lähteenä
- Suojelustatus luo matkailullista brändiarvoa
- Vapaaehtoistoimintaan ja talkoisiin sopiva kohde

UHAT

- Kehittämistoiminnan ja Luontopalvelujen rahoitukset heikkenevät
- Talouskasvu hidastuu
- Epäonnistuminen eri maankäyttöintressien yhteensovittamisessa
- Luontoarvojen väheneminen esim. kulumisen seurauksena
- Saasteet, teollisuustoiminnan vaikutukset Oulujärveen
- Kehittämistyön epäselvä roolijako ja omistajuus, väärät kumppanivalinnat
- Alueellinen, kansallinen ja globaali kilpailu
- Riittämätön tunnettuus muualla Suomessa ja maailmalla

Ärjänsaaren erilaistavat ylivoimatekijät mahdollistavat saaren kehittämisen

Ärjänsaaren tärkeä sisäinen vahvuus muodostuu saaren erikoisista luonnonpiirteistä ja rikkaasta kulttuurihistoriasta. Näitä asioita tuodaan tulevaisuudessa selkeästi esille alueen viestinnässä ja markkinoinnissa, koska tällä hetkellä Ärjänsaari on vielä kovin tuntematon kohde Kainuussa, puhumattakaan muusta Suomesta. Myös saaren vahva paikallinen omistajuus, yhteisen Ärjän toimintakulttuuri, nähdään kohteen selkeänä voimavarana. Aktiiviset ärjäläiset otetaan jatkossakin mukaan saarta koskeviin keskusteluihin ja kehittämistoimenpiteisiin.

Ärjänsaari vastaa kasvavan kuluttajasukupolven tarpeisiin

Yksi Ärjänsaaren liittyvä ulkoinen mahdollisuus on yhä useampien kuluttajien kiinnostus terveellistä, ekologista ja "hidasta" elämäntapaa kohtaan. Retkeilyillä ja matkailijoilla kohteen valintatapäänäkökulmasta vaikuttavat paitsi kohteen tarjoamat aktiviteettimahdollisuudet myös ekologiset kysymykset. Ärjänsaaren luonto, geomorfologia ja historiaa henkivät rakennukset saattavat houkutella alueelle profiililtaan aivan uudentyyppisiä matkailijoita.

Saavutettavuus vaikuttaa merkittävästi Ärjänsaaren tulevaisuuden käyttöasteeseen

Ärjänsaaren merkittävin sisäinen haaste lienee hankala saavutettavuus. Ärjänsaareen on pystyttävä kehittämään tulevaisuudessa monipuoliset ja kohtuuhintaiset kuljetuspalvelut, joiden avulla varmistetaan kohteen tasa-arvoinen saavutettavuus. Ärjänsaaren kävijämäärien kasvaessa suuremman kuljetuskapasiteetin hankinta Oulujärvelle tulee ajankohtaiseksi.

Kilpailuasetelma voidaan kääntää myös rakentavaksi yhteistyöksi

Yhtenä Ärjänsaaren ulkoisena uhkana nähdään alueellinen, kansallinen ja globaali kilpailu muiden samankaltaisten kohteiden kanssa. Kilpailuasetelman sijaan Kainuun luontomatkailukohteet nähdään tulevaisuudessa tärkeinä yhteistyökumppaneina. Maakunnallinen ja kansallinen yhteistyö tukee alan yrittäjyyttä ja mahdollistaa yhteisen tuotteistamisen, viestinnän ja markkinoinnin.

Kehittämismahdollisuudet

Keskeinen tavoite Ärjänsaaren kehittämistyössä on luoda saarella toimiville yrityksille parhaat mahdolliset lähtökohdat kannattavaan liiketoimintaan. Siksi hankkeessa laadittiin erilaisia liiketoiminnan vaihtoehtoja ja kannattavuuslaskelmia, joiden avulla selvitettiin, millaisiin lopputuloksiin eri suuruusluokan panostuksilla voidaan päästä.

Liiketoiminnan harjoittamiselle Ärjänsaarella tunnistettiin kolme kehittämismahdollisuutta. Ensimmäisessä vaihtoehdossa

saaren palvelut painottuvat päiväkävijöiden tarpeisiin. Toisessa skenaariossa saari tarjoaa myös laadukasta mökkimajoitusta kotimaan matkailijoiden ja kansainvälisten asiakkaiden tarpeisiin. Kolmannessa vaihtoehdossa saari tarjoaa mökkimajoituksen lisäksi myös ravintola-, kokous- ja leirikeskuspalveluja.

1.

ÄRJÄ TOIMIVANA PÄIVÄRETKIKOHTEENA

- Leiriytymismahdollisuudet
- Metsähallituksen vuokra- ja autiotuvat
- Rantakahvila
- Teräväpään saunat ja huvila vuokrattavissa
- Puitteet tapahtumajärjestäjille sekä ohjelmopalveluyrittäjille
- Kuljetuspalvelu saareen vesitaksilla ja risteilyillä

2.

ÄRJÄ LAADUKKAANA JA PALVELEVANA YÖPYMISKOHTEENA

- Leiriytymismahdollisuudet
- Metsähotelli
- Vanhat mökit kunnostettu ja sisustettu vuokramökeiksi, osa myös talviasuttavia
- Rantakahvila
- Väline- ja laitevuokraus
- Puitteet tapahtumajärjestäjille sekä ohjelmopalveluyrittäjille
- Kuljetuspalvelu saareen vesitaksilla ja risteilyillä sekä mahdollisesti säännöllisesti vesibussilla
- Kulttuuritapahtumat

3.

ÄRJÄ MONIPUOLISTEN KAUPALLISTEN PALVELUIDEN MATKAILUKOHTEENA

- Leiriytymismahdollisuudet
- Metsähotelli
- Vanhat mökit kunnostettu ja sisustettu laadukkaiksi mökeiksi, joista osa myös talviasuttavia
- Leiri- ja kokouskeskus mahdollistaa ympärivuotisen toiminnan ja isojen ryhmien majoittumiseen saarella
- Rantakahvila
- Väline- ja laitevuokraus
- Puitteet tapahtumajärjestäjille sekä ohjelmopalveluyrittäjille
- Kuljetuspalvelu saareen vesitaksilla ja risteilyillä sekä mahdollisesti säännöllisesti vesibussilla
- Kulttuuritapahtumat
- Puitteet erilaisille taide- ja kulttuuritoimijoille (esim. taiteilijaresidenssi)

3

Ärjänsaaren kehittämissuunnitelma

2018–2024

Ensimmäisenä Ärjänsaaren kehittämissuunnitelmassa on esitetty Ärjänsaaren tavoitemielikuvan määrittävä brändi ja pitkän aikavälin kehittämissääntöjen asettama visio vuodelle 2024. Seuraavana ohjelmalle on muodostettu kehittämistä ohjaavat päätavoitteet mittareineen. Toimintakonsepti avaa konkreettisesti eri palveluiden muodostaman kokonaisuuden, joita saarelle tavoitteiden kautta kehitetään. Ta-

voitteiden ja toimintakonseptin avulla Ärjänsaaren brändiin sisällytetyt ratkaisut muutetaan joukoksi erilaisia toimenpiteitä, joiden kautta Ärjänsaarta kehitetään kohti päämäärää, edeten vaiheistuksen mukaisesti. Toimenpiteet on jaoteltu kymmeneen työpakettiin teeman ja toteutusajankohdan mukaan.

3.1.

Brändi ja visio

Brändi on kohteen, yrityksen tai tuotteen ympärille kehittynyt maine, joka muodostuu siihen liitetystä mielikuvista. Esimerkiksi luontokohteeseen liittyvät toimijat voivat vaikuttaa kohteen maineeseen myönteisesti suunnitelmallisella brändin rakentamisella hyödyntäen erilaisia menetelmiä. Brändin rakentamisessa tulee kuitenkin olla rehellinen ja valintojen pitää perustua tosiasioihin. Ärjänsaaren brändiä ja

visiota havainnollistettiin brändipyörä-työkalun avulla hankkeen projekti- ja hankeryhmien yhteistyönä. Brändipyörä on analyttinen ja osallistava brändin rakentamisen työkalu, jolla voidaan hahmottaa kohteelle viestinnällisesti erilaistava ja kiinnostava profiili, ja tehtyjen valintojen pohjalta suunnata kohteen kehittämiskäytäntöjä.

Brändipyörän sisältö

Faktat ja symbolit

Ärjänsaaren ilmeisimmät symbolit liittyvät sen luonnonpiirteisiin: pitkiin hiekkarantoihin, jyrkkiin rantatörmiiin ja dyynimuodostumiin. Myös saaren sijainti Suomen suurimmalla sisävesiselällä tekee Ärjänsaaresta käynnistä unohtumattoman ja erilaisen kokemuksen. Tärkeitä Ärjänsaaren symboleita ovat myös saaren kulttuurihistorialliset piirteet: vuodet metsäyhtiön henkilöstön lomakohteena ja siihen puitteet tarjonnut arkkitehti Eino Pitkäsen mökkiarkkitehtuuri. Ärjänsaarta symbolisoivat myös vanhemmat historian ilmiöt, kuten saamelaisvaikutus, lukuisat saareen liittyvät aarretarinat sekä tervanpolto ja -soutu.

Elämykset

Ärjänsaarta ympäröivä Oulujärvi tarjoaa mahdollisuuden hienoihin luonnon sääesityksiin saaren korkeilta hiekkaterasseilta. Kumeasti jyresevä ukkonen, piiskaava sade, lempeä kesätuuli ja paahtava aurinko ovat aitoja elämyksiä ja palauttavat mielen lähemmäs elämän perusasioita. Kiireiselle nykyihmiselle myös joutilaisuuden tunne voi olla vaikea saavuttaa, mutta rauhallisella, luonnonkauniilla saarella rentoutuminen tapahtuu lähes itsestään. Ärjänsaaresta on osattu downshiftausta jo 50-luvulla! Saaren elämyksellinen erikoisuus on 50-luvun autenttinen rantalomakokemus, johon arkkitehti Eino Pitkäsen suunnittelemat mökit, yksinkertaiset ranta-aktiviteetit ja saaren kulttuurihistoriaa kunnioittavat tapahtumat hienovaraisesti johdattelevat.

Imago

Historiansa ansiosta Ärjänsaari on pysynyt monelle kainuulaiselle tuntemattomana, kiehtovana ja salaperäisenä saarena, jonka hiekkarannoilla vain harvat ovat saaneet astella. Ärjänsaari on tunnettu kauniista luonnosta ja järvimaisemista, rauhasta ja hiljaisuudesta sekä nostalgiamökkeilystä. Toisaalta Ärjänsaari voidaan nähdä myös monenlaisen luovuuden ja inspiraation herättelijänä.

Toiminnalliset arvot

Tärkeimmäksi Ärjänsaaren toiminnalliseksi arvoksi nousi Ärjän hengen ja estetiikan vaaliminen. Ärjänsaaren rikas kulttuurihistoria monine ilmenemismuotoineen on huomioitava kaikessa kehittämistyössä, ja sen on havaittu olevan luonteva perusta monenlaiselle toiminnalle. Toiminnallisissa arvoissa peräänkuulutetaan myös ekologisuutta ja vastuullisuutta: onhan Ärjänsaari luonnonsuojelualue, jonka kehittämisen yksi kulmakivi on luonnonarvojen säilyttäminen. Ärjänsaaren kehittäminen kaikille avoimeksi, tasa-arvoiseksi, matalan kynnyksen kohteeksi on arvo, joka edistää yhteisen Ärjän toimintakulttuurin syntymistä ja säilymistä.

Olo ja fiilis

Päällimmäinen tunne Ärjänsaaren rantatörmällä kävellessä on usein ihastus ja lumoutuminen. Avarat Oulujärven maisemat yhdistettynä taustalla rauhallisena huokailuvaan mäntymetsään rauhoittavat mieltä. Lomafilis valtaa mielen välittömästi, kun tuntee Ärjänsaaren sileän hiekan jalkojen alla. Saaren historian voi tuntea omin käsin ja jaloin: mökin kulunut ovenkahva ja muhkuraiset ikimäntyjen juuret poluilla muistuttavat menneestä ajasta. Pois lähtiessä mieli on levollinen ja rauhallinen.

Puitteet

Pitkät hiekkarannat ja korkeat hiekkatörmät tarjoavat puitteet monenlaiseen ranta-aktiiviteettiin. Tulentekopaikat ja telttailualue, tulevaisuudessa toivottavasti myös Metsähotelli, mahdollistavat turvallisen ja kestävän retkeilyn alueella. Elämykselliset mökit ja saunat tarjoavat yösiän monenlaiselle kulkijalle. Kulttuurielämykset ja erilaiset tapahtumat houkuttelevat Ärjänsaareen erilaisia kohderyhmiä ja virkistävät saaren yhteisöllistä ilmapiiriä. Yritysten tarjoamat palvelut monipuolistavat saaren aktiiviteettitarjontaa entisestään.

Persoonallisuus

Ärjänsaari on rauhallinen saari, jonne kiire ja melu eivät sovi. Se on myös yhteisöllinen saari, joka toivottaa lämpimästi tervetulleiksi niin vanhat kuin uudetkin kävijät. Ärjänsaari on nostalginen aikamatkailukohde, jossa historian moninaiset jäljet ovat yhä nähtävillä. Tarinoiden aarteet ja järvirosvoivat luovat salaperäisyyden tunnelmaa. Ärjänsaari on rohkeasti avoin, häpeilemätön, ylväskin.

Tavoitemielikuva

Ärjänsaaren tavoitemielikuvaksi valittiin "Salaperäinen paratiisisaari Kainuun meressä". Salaperäisyydellä viitataan saaren aikaisempaan eristyneisyyteen ja rajattuun pääsyyn, jonka ansiosta se on näyttäytynyt suurimmalle osalle kainuulaisista houkuttelevana ja kiehtovana paikkana. Tulevaisuudessa Ärjänsaaresta tehdään kaikille avoin luontokohde! Tavoitemielikuvassa "paratiisisaari" kertoo aurinkoisista hiekkarannoista, lomatuunnelmasta, lämmöstä, kiireettömyydestä. Tavoitemielikuvassa haluttiin myös korostaa Ärjänsaaren sijaintia Kainuussa. Sana "meri" johdattelee näkemään Ärjänsaaren osana Suomen suurinta sisävesiselkää.

3.2.

Kehittämistä ohjaavat päätavoitteet

Ärjänsaaren kehittämistyötä ohjaamaan muodostettiin kuusi päätavoitetta. Jokaiselle päätavoitteelle kirjattiin määrälliset tavoitteet ja mittarit, joiden avulla tavoitteen toteutumista voidaan seurata. Tavoitteiden toteutumista tarkastellaan vuosittain Metsähallituksen Pohjanmaan Luontopalvelujen johtoryhmän sekä perustettavan yhteistyöryhmän kokouksissa, jolloin tavoitteita ja toimenpiteitä voidaan myös tarvittaessa päivittää.

Saaren virkistys- ja matkailukäytön lisääntymisen vaikutuksia ympäristöön hallitaan suunnittelemalla alueelle kestävyden seuranta, johon sisältyy kävijätutkimus. Kestävyden seurannan avulla seurataan muun muassa maaston kulumista ja ohjataan alueen käyttöä. Rantautumista, maastossa liikkumista ja leiriytymistä ohjataan tietyille alueille maaston kulumisen välttämiseksi. Lajiston monimuotoisuutta edistetään rakentamalla saareen merikotkalle tai kalasääskelle soveltuva tekopesä, kunnostamalla Kirkkosäikän lintujen pesimäaluetta sekä perustamalla kahvilan kulttuurivaikutteiselle pihapiiri- ja lehtoalueelle lammaslaidun. Laitumesta tulee Metsähallituksen lammaspaimenviikkojen kohde, joka tuo yleisölle näkyväksi Luontopalvelujen harjoittamaa luonnonhoitotyötä ja sen merkitystä.

Ärjänsaaren kehittämissuunnitelman päätavoitteet:

1. Luontoarvojen säilyttäminen

Ärjänsaari on hankittu valtiolle luonnonsuojelualueeksi. Luontoarvojen suojelu ja säilyttäminen ovat siten saaren perustehtävä. Alueen luontoarvojen selvityksen osalta alueella on tehty Natura-luontotyyppi-inventointi sekä lintulaskennat, ja saarella on kartoitettu aiemmin myös tuuli- ja rantamuodostumat osana valtakunnallista selvitystä. Ärjän luontoarvojen tuntemusta täydennetään vielä hyönteislajistoselvityksellä, ja alueen geomorfologiaan liittyviä arvoja tallennetaan Metsähallituksen paikkatietojärjestelmään. Myös kahvila-alueen ympäristön kulttuurimaiseman perinnebiotooppitiedot inventoidaan ja tallennetaan Metsähallituksen paikkatietojärjestelmään.

Saaren virkistys- ja matkailukäytön lisääntymisen vaikutuksia ympäristöön hallitaan suunnittelemalla alueelle kestävyden seuranta, johon sisältyy kävijätutkimus. Kestävyden seurannan avulla seurataan muun muassa maaston kulumista ja ohjataan alueen käyttöä. Rantautumista, maastossa liikkumista ja leiriytymistä ohjataan tietyille alueille maaston kulumisen välttämiseksi. Lajiston monimuotoisuutta edistetään rakentamalla saareen merikotkalle tai kalasääskelle soveltuva tekopesä, kunnostamalla Kirkkosäikän lintujen pesimäaluetta sekä perustamalla kahvilan kulttuurivaikutteiselle pihapiiri- ja lehtoalueelle lammaslaidun. Laitumesta tulee Metsähallituksen lammaspaimenviikkojen kohde, joka tuo yleisölle näkyväksi Luontopalvelujen harjoittamaa luonnonhoitotyötä ja sen merkitystä.

Määrälliset tavoitteet:

- Kestävyden seuranta ja kävijätutkimus
- Rakennetaan merikotkan/kalasääsken tekopesä (yksi tekopesä)
- Kunnostetaan ja raivataan Kirkkosäikän lintujen pesintäalue (ylläpidettävä pesimäalue 1,4 ha)
- Hoidetaan kahvilarakennuksen ympäristöä perinnebiotooppina (laidunala 3,5 ha)
- Otetaan laidun Metsähallituksen lammaspaimenviikkojen kohteeksi (10 paimenviikkoa/vuosi)

Mittarit:

- Suunnitelman mukainen kestävyden seuranta ja kävijätutkimus, jonka työkalu ja seurantamittarit rakennetaan Luontopalveluiden SASS -paikkatietojärjestelmään vuoden 2018 aikana
- Lintulaskennat: mittareina onnistuneet/epäonnistuneet pesintävuodet sekä pesivien lajien ja parien määrä
- Petolintujen pesäseurannat: mittarina pesinnän vuotuinen onnistuminen (asuttu/asumaton)
- Laidunalueen hoitoseurannat tehdään Metsähallituksen ohjeistuksen mukaisesti. Seurattavia mittareita: perinnemaisema kohteen arvoluokka, kasvillisuuden tila (huomionarvoiset lajit, niittyajasto, puusto, pensasto, taimettuminen, kasvillisuuden kehityksen kannalta sopiva laidunpaine ym.)
- Lammaspaimenkohteen suosio (hakemuksien määrä vuosittain, paimenilta kerätty palaute)

2. Kulttuuriarvojen turvaaminen

Ärjänsaaren rakennukset, erityisesti suojellut lomamökit, kerovat saaren pitkistä ja rikkaasta kulttuurihistoriasta. Ärjänsaaren kehittämisessä ja käytössä on varmistettava, että merkittävät kulttuuriympäristön arvot otetaan huomioon alueen käytön suunnittelussa. Ärjänsaaren rakennukset itsessään ovat merkittävä paikallisten kävijöiden ja matkailijoiden vetovoimatekijä. Myös maisema-arvojen säilyttäminen on tärkeä osa Ärjänsaaren kehittämistyötä.

Ärjänsaaren rakennusperintöön liittyvät arvot turvataan korjaamalla ja entisöimällä saaren vanhoja rakennuksia. Rakennusperinnön hoitoon perehtyneiden ammattilaisten avulla Ärjänsaaren kulttuurihistoriallinen omaisuus saadaan säilytettyä mahdollisimman alkuperäisenä tuleville sukupolville. Rakennusten tulevaa ylläpitotyötä edistetään poistamalla

liian lähelle rakennuksia kasvaneita puita, ja vanhoja maisemakokonaisuuksia erityisesti Vierasniemessä säilytetään pitämällä rakennusten ja järvimaiseman välinen alue pienpuustosta avoimena.

Tärkeä osa Ärjänsaaren kulttuurihistoriaa ovat Ärjänsaaren kesäjuhlat, jotka olivat 1940- ja 50-luvuilla hyvin suosittuja tapahtumia. Myös Ärjänsaaren talkoot ovat menneinä vuosikymmeninä houkuttelleet väkeä saareen huoltamaan rakennuksia, keräämään roskia ja kunnostamaan paikkoja yhteisöllisessä tunnelmassa. Tulevaisuudessa Ärjänsaaren kesäjuhla- ja talkooperinne halutaan taas herättää henkiin. Ärjänsaarella järjestetään lähivuosina siivous-, raivaus- ja rakennusten kunnostustalkoita, ja suunnitelmia tulevasta Ärjän kesätapahtumista on jo alettu tehdä.

Määrälliset tavoitteet:

- Vähintään 10 Ärjänsaaren nykyisistä rakennuksista on kunnostettu vuoteen 2024 mennessä.
- Rakennuksien kuntoa heikentävät lahjuvat on poistettu.
- Vierasniemen maisemakokonaisuus on hoidettu poistamalla pienpuustoa rakennusten ja järvimaiseman välistä.
- Vuosittain on järjestetty vähintään yhden talkoot.
- Vuosittain on järjestetty vähintään yksi kesätapahtuma.

Mittarit:

- Kulttuuriarvojen seurannat tehdään Metsähallituksen ohjeistuksen mukaisesti. Seurattavia mittareita: rakennusten kunto, käyttöaste ja niistä saatu palaute, maisemanmuutokset
- Kohdekohtaiset huoltokirjat suojelluille rakennuksille
- Talkoiden ja kesätapahtumien määrä, osallistujamäärät

3. Saavutettavuuden parantaminen

Ärjänsaaren kaltaisten saarikohteiden haasteena on hankala saavutettavuus. Tavoitteena on tehdä Ärjänsaaresta helposti ja kohtuuhintaan saavutettava kohde. Saavutettavuutta edistetään varmistamalla monipuoliset kuljetuspalvelut Ärjänsaareen sekä pitämällä huolta lähtösatamien ja Ärjänsaaren laituriin kunnosta.

Tällä hetkellä kuljetuspalveluita Ärjänsaareen tarjoaa muutama yritys. Käytettävissä on tilattava venetaksi ja muutama suurempi alus. Kajaanin Kalkkisillalta Ärjänsaareen kesäkausiin liikennöivä Kouta-laiva on tällä hetkellä ainoa säännöllistä reittiliikennettä tarjoava alus. Ärjänsaaren käyntimäärien kasvaessa suuremman kuljetuskapasiteetin hankinta Oulujärvelle tulee ajankohtaiseksi.

Ärjänsaaren kuljetuspalveluita kehitetään tiiviissä yhteistyössä Kajaanin kaupungin ja muiden kumppaneiden kanssa. Jul-

kisen tuen avulla toteutettavan liikennöintikokeilun mahdollisuus selvitetään. Oulujärven alueen yrittäjiä kannustetaan hakemaan investointitukea venekaluston parantamiseen. Seuraava askel olisi hankkia 40–70 matkustajaa kerrallaan kuljettava vesibussi liikennöimään sopivan lähtösataman ja Ärjänsaaren välillä. Vesibussi voisi tarjota säännöllistä reittiliikennettä esimerkiksi kesäkuun alusta elokuun puoleen väliin.

Ärjänsaaren Säipän laiturin venekapasiteetti on todettu riittämättömäksi aurinkoisina kesäpäivinä. Laiturin venekapasiteettia lisätään asentamalla laituriin molemmille puolille poijuja ja rakentamalla laituriin päähän lisäosa, joka toimii samalla aallonmurtajana. Myös Vierasniemen laituria ja Hautakaarten pienempiä laitureita korjataan.

Määrälliset tavoitteet:

- Vuoteen 2024 mennessä on varmistettu monipuoliset kuljetuspalvelut Ärjänsaareen, ja säännöllisen vesibussiliikenteen mahdollisuuksia on vähintään selvitetty.
- Käyntimäärätavoite vuonna 2024 on päiväkävijöiden osalta 4 000 käyntiä/vuosi (nyt n. 2 000 käyntiä/vuosi).
- Säipän laiturin venekapasiteetti on kasvanut nykyisestä noin kuudesta veneestä jopa 20 veneeseen.

Mittarit:

- Kuljetuspalveluita tarjoavien yritysten määrä
- Kuljetuskapasiteetin määrä asiakaspaikkoina
- Venekuljetusten käyttöaste
- Kävijätutkimukset ja -laskennat (kävijämäärä/vuosi)
- Veneilijöiden haastattelut (Säipän laiturin käyttöaste)

4. Monikanavaisen viestinnän ja näkyvyyden lisääminen

Ärjänsaari oli pitkään ainoastaan metsäyhtiön työntekijöille tarkoitettu lomanviettopaikka, joka pysyi muille kajaanilaisille tuntemattomana kohteena. Vaikka saari myöhemmin avautui kaikkien käyttöön, kohteen heikon saavutettavuuden takia suurin osa kajaanilaisista ei ole edelleenkään käynyt Ärjänsaaressa. Tällä hetkellä saari on huonosti tunnettu kohde niin kajaanilaisten kuin muidenkin kainuulaisten keskuudessa.

Tavoitteena on kasvattaa Ärjänsaaren tunnettua paikallista, alueellista, kansallista ja kansainvälistä tasolla. Tunnettua lisätään aktiivisella viestinnällä ja markkinoinnilla, joka herättää eri kohderyhmien mielenkiinnon Ärjänsaaren luontoa, kulttuurihistoriaa, palveluita ja tapahtumia kohtaan. Viestinnän vastuutahojat ovat Metsähallituksen Luontopalvelut, Kajaanin kaupunki, saareissa toimivat yrittäjät sekä tapahtumajärjestäjät, jotka suunnittelevat ja toteuttavat Ärjänsaaren brändin mukaista viestintää ja markkinointia yhteistyössä. Viestintä on monikanavaista, erottuvaa ja laadukasta.

Metsähallituksen Luontopalvelut vastaa luonto- ja kulttuuritiedon sekä virkistyspalvelujen viestinnästä hyödyntäen erityisesti Metsähallituksen ylläpitämiä julkaisukanavia (luontoon.fi, metsa.fi, Facebook, Twitter ja Instagram) sekä hyviä mediasuhteita. Metsähallitus tuottaa viestinnän sisältöä, sekä tekstiä että kuvia, myös yhteistyökumppaneiden käyttöön.

Visuaalisuus on viestinnässä yhtä tärkeää kuin sanallinen ilmaisu. Jotta usean toimijan eri kanavissa toteuttama viestintä olisi vaikuttavaa, Ärjänsaaren viestintää pyritään nivomaan saareissa toimivien yritysten ja tahojen yhteisen suunnitelman avulla. Tarvittaessa Ärjänsaaren toimijat voivat suunnitella yhteisen visuaalisen brändin. Sen tueksi laaditaan Ärjänsaaren visuaalinen brändikäsikirja, joka sisältää valokuvia, typografian, väripaletin sekä mahdollisen Ärjän web-logon sekä suunnitelmia käytännön viestintätyökaluista.

Määrälliset tavoitteet:

- Medianäkyvyys kattaa valtakunnallisia ja kansainvälisiä matkailumedioita.
- Ärjänsaaren Facebook-sivua seuraa yli 5 000 henkilöä.
- Ärjän kuvasto leviää kuvasovellusten kautta sosiaalisessa mediassa.

Mittarit:

- Ärjän medianäkyvyyttä mitataan Luontopalvelujen tilaaman mediaseurannan välinein sekä kävijätutkimusten avulla.

5. Kannattavan liiketoiminnan kehittäminen

Haasteina pitkäjänteisen yritystoiminnan kehittämiseksi Ärjänsaaressa korostuvat vaikea saavutettavuus, lyhyt kesäsezonki ja sääriippuvaisuus. Kehittämissuunnitelman taustalaskelmat kuitenkin osoittivat, että Ärjänsaaressa on potentiaalia kannattavan liiketoiminnan harjoittamiselle. Tämä edellyttää

aktiivisia yrityksiä, Ärjänsaaren kehityspotentiaalin näkeviä rahoittajia ja elinkeinoelämää tukevaa hanketoimintaa. Lisäksi tarvitaan matkailuyritysten verkostoitumista, vetovoimaisten tuotekokonaisuuksien paketoimista ja Ärjänsaaren kytkemistä maakunnan matkailualueisiin.

Kun Ärjänsaaren saavutettavuus on parantunut ja saari tunnetaan paremmin, myös kannattavalla liiketoiminnalla on paremmat mahdollisuudet Ärjänsaaressa. Lisäksi kehittämissuunnitelmaa valmisteltaessa laaditut liiketoimintalaskelmat, asiantuntijoiden valmistelemat suunnitelmat ja saaren kunnostetut puitteet varmistavat hyvät lähtökohdat kestäväälle liiketoiminnalle. Oulujärven matkailuyrittäjiä kannustetaan ideoimaan Ärjänsaareen liittyviä tuotteita. Alueen yrittäjiä tuetaan myös tukimateriaaleilla ja koulutuksilla.

Tavoitteena on, että aktiivinen ja tulevaisuuteen suuntautunut yritys käynnistää toimintansa Ärjänsaaressa yhteistyössä Metsähallituksen kanssa ja vastaa muun muassa mökkivuokrauksesta ja perusylläpidosta. On mahdollista, että varsinkin Ärjänsaaren kehittämisen alkuvuosina mökkivuokraus ja ylläpitohuolto eivät yksistään riitä siihen, että saarioperaattorin toiminta olisi kannattavaa. Tämän vuoksi operaattorin tehtävä on sivutoimista muun yritystoiminnan ohessa.

Määrälliset tavoitteet:

- Vuoteen 2019 mennessä Ärjänsaarelle on löytynyt aktiivinen, tulevaisuuteen suuntautunut ja kansainvälistymisestä kiinnostunut saarioperaattori.
- Lisäksi vähintään viisi muuta matkailuyritystä järjestää ohjelma- tai muita palveluja Ärjänsaaressa.

Mittarit:

- Saarioperaattorin toiminnan kannattavuus
- Oulujärven alueen yrityselvitykset: yritysten lukumäärä, Ärjänsaareen liittyvien tuotteiden lukumäärä, yritysten liikevaihdon kehitys, asiakasmäärät

6. Ärjänsaaren kehittyminen tasokkaaksi luontomatkailukohteeksi

Yksi Ärjänsaaren kehittämissuunnitelman tavoite on asemoida Ärjänsaari osaksi Kainuun ja lähialueiden matkailun kohdetarjontaa. Metsähallitus vastaa Ärjänsaaren virkistys- ja matkailukäytön puitteista. Näitä perusrakenteita ovat esimerkiksi rantautumislaiturit, reitistö, opasteet ja tulentekopaikat. Lisäksi kehitetään Ärjänsaaren kaupallista palvelutarjontaa, josta Ärjänsaarella toimivat yhteistyöyritykset vastaavat. Palvelutarjonta voi muodostua majoituspalveluista, kahvila-ravintolatoiminnasta, ohjelmapalveluista sekä väline- ja kalustovuokrauksesta.

Ärjänsaaren erikoiset luonnonpiirteet ja rikas kulttuurihistoria tarjoavat hyvät lähtökohdat kehittää houkuttelevia matkailutuotteita. Elämyksellinen risteily Ärjänsaareen asiantuntevan oppaan kanssa on jo itsessään hieno kokemus. Ärjänsaaressa saarioperaattori ja muut yritykset voivat tarjota esimerkiksi

opastettuja Ärjän kierroksia, joilla kerrotaan tarkemmin alueen luonnosta ja historiasta. Metsähallitus valmistaa tarvittavan tukimateriaalin ja kouluttaa oppaat. Erityisesti lapsiperheitä ajatellen saareen tehdään älylaitteipohjainen, toiminnallinen luontopolku, jota voidaan matkailukäytön lisäksi hyödyntää myös oppilaitosten vieraillessa Ärjänsaaressa.

Yksi Ärjänsaareen erinomaisesti soveltuva matkailutuote on Metsähotelli. Metsähotellista voi varata saarioperaattorin majoitavaihtoehtoja esimerkiksi retkeilyteltan, riippumaton tai paikan perinteisestä puolijoukkueteltasta. Saarioperaattori tarjoaa myös muita retkeily- ja majoitusvarusteita kävijöiden käyttöön. Metsähotelli tarjoaa matalan kynnyksen turvallisen kokemuksen ulkona nukkumisesta myös asiakkaille, joilla ei ole omia retkeilyvarusteita. Leiriytyjät ohjataan pääsääntöisesti yöpymään Säipän telttailualueelle.

Määrälliset tavoitteet:

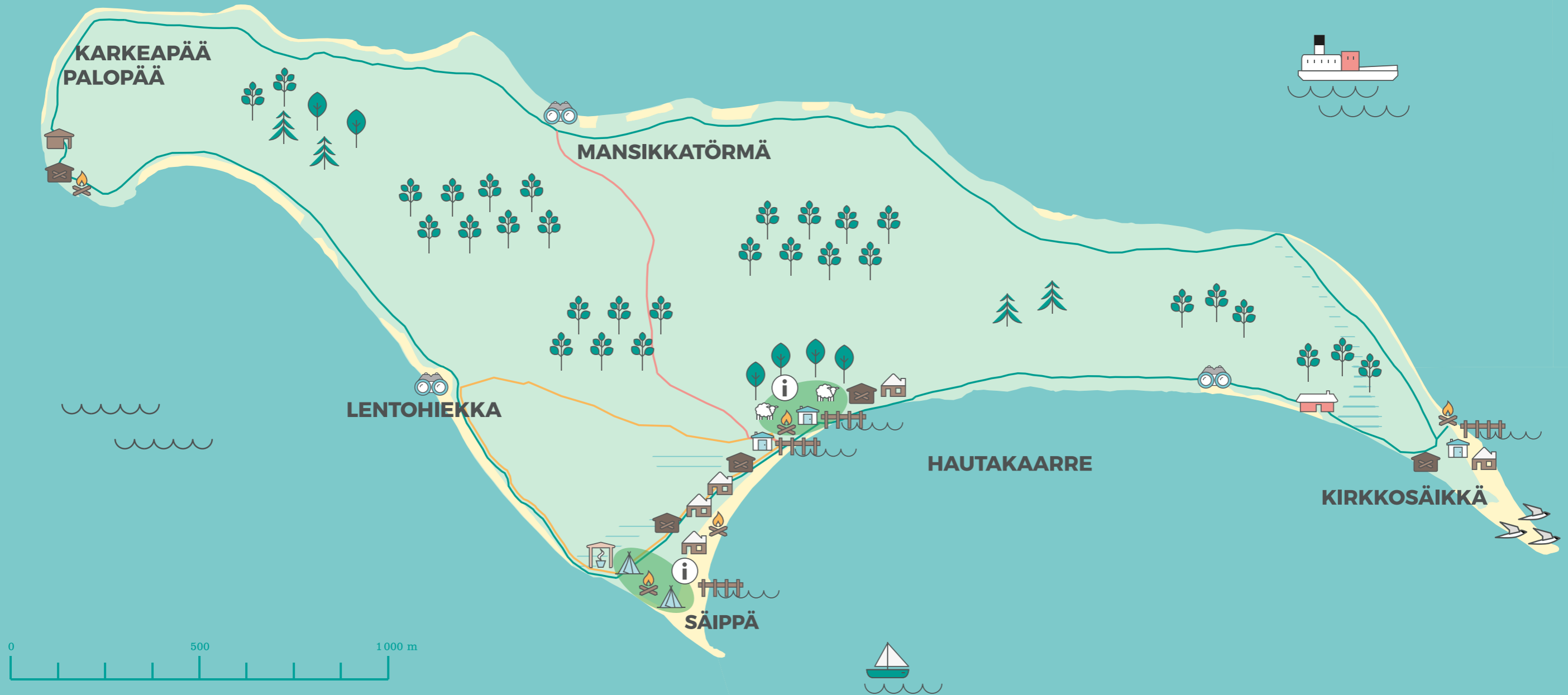
- Käyntimäärätavoite vuonna 2024 on päiväkävijöiden osalta 4 000 henkeä/vuosi (nyt n. 2 000 henkeä/vuosi).
- Mökkivuokrauksen tavoite vuonna 2024 on yhteensä 500 majoitusvuorokautta/vuosi.
- Vähintään viisi muuta matkailuyritystä järjestää ohjelma- tai muita palveluja Ärjänsaaressa.
- Ärjänsaareen on syntynyt 2–5 Ärjän luontoon, kulttuuriin ja henkeen perustuvaa uutta matkailutuotetta.

Mittarit:

- Kävijätutkimukset ja -laskennat (kävijämäärä/vuosi)
- Mökkien vuokraustiedot (majoitusvuorokaudet/vuosi)
- Yrityshaastattelut

3.3.

Ärjänsaaren toiminnallinen konsepti

© Metsähallitus 2017
© Maanmittauslaitos 1/MML/17

LAITURI	ÄRJÄN KIERROS	INFO	KÄYMÄLÄ JA PUUVAJA	TELTTAILUALUE	LINTUJEN PESIMÄALUE
TULIPAIKKA	LENTOHIEKAN LENKKI	SAUNA	KEITTOKATOS	LAMMASLAIDUNALUE	
KARKEAPÄÄN KALAMAJA (AUTIOTUPA)	MANSIKKATÖRMÄN POLKU	LOMAMÖKKEJÄ	LEIRIMAJA	NÄKÖALAPIIKKA	

Keskeisimmät kohderyhmät

- Paikalliset päiväkävijät
- Kotimaiset luonnossa liikkujat
- Työyhteisöt Kainuun ja Oulun alueelta
- Kansainväliset matkailijat

Keskeiset verkostot ja hankkeet

- Oulujärven Jättiläiset ry
- Rokua Geopark
- Wild Taiga
- Visit Finlandin Lakeland-ohjelma
- Vauhtia Vuokatin (Kajaani-Oulujärvi) kv-matkailuun -hanke
- Outdoors Finland Kainuu -hanke

Keskeiset sidosryhmät

- Kajaanin kaupunki
- Rahoittajaviranomaiset: Kainuun liitto, Kainuun ELY-keskus, Oulujärvi Leader
- Kainuun Etu
- Rokua Geopark, Wild Taiga
- Oulujärven alueen yrittäjät, Oulujärven Jättiläiset
- Koutaniemi-Vuoreslahden kyläyhdistys
- Kainuun museo
- Alueen oppilaitokset
- Kulttuuritahot: Vaara-kollektiivi, Kulttuuriosuuskunta G-voima, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun taidetoimikunta, Eino Leino -seura
- Yhteisöt ja yhdistykset: Kajaanin Latu, Kajaanin 4H, Kajaanin Eränkävijät, Kainuun luonnonsuojelupiiri, Kainuun lintutieteellinen yhdistys, Kainuun Nuotta, Kajaanin Purjehtijat, Oulun Icaros Team (varjoliito), Leijakoulu Lappis (leijasurffaus), Kainuun vapaa-ajan kalastajat, Oulujärven Melojat

Mitä Ärjänsaari tarjoaa kävijälleen vuonna 2024?

Maksuttomat retkeilypalvelut

- Tulentekopaikat, ruoanlaittokatos, telttailualue, autiotupa, polkureitistö, opasteet, virtuaalinen luontopolku, jätepalvelut
- Vastuutaho: Metsähallitus

Maksulliset kuljetuspalvelut

- Tilattava vesitaksi, risteilyt
- Vesibussi (mikäli edetty vaiheeseen 3)
- Vastuutaho: Oulujärven alueen yritykset

Mökkivuokraus

- Vuokrattavissa noin 10 eri tasoista mökkiä, lisäksi Vierasniemen rakennuskokonaisuus
- Mökkien varustelutaso vaihtelee vaatimattomista mökeistä hyvin varusteltuihin, vaativillekin asiakkaille soveltuviin mökkeihin
- Osa mökeistä sähköistetään, muutamasta tehdään talviasuttava
- Vastuutaho: Metsähallitus omistaa mökit, mutta vuokraa ne saarioperaattorin käyttöön

Saunat

- Ärjänsaarella on yksi kaikille avoin maksullinen sauna sekä mökkimajoittujille tarkoitettu vuokrasauna
- Vastuutaho: Metsähallitus omistaa saunat, mutta vuokraa ne saarioperaattorin käyttöön

Kahvila- ja ravintolapalvelut

- Säipän rantakahvila
- Ärjänsaaren leiri- ja kokouskeskus (mikäli edetty vaiheeseen 3)
- Vastuutaho: Metsähallitus omistaa rakennukset, mutta vuokraa ne saarioperaattorin käyttöön

Ohjelmapalvelut

- Saarioperaattorin ja muiden palveluntarjoajien tarjoamat ohjelmapalvelut
- Esimerkiksi opaspalvelut, retket, välinevuokraus
- Mahdollisia tuotteita:
 - o Ärjän kierros (opastettu kierros Ärjänsaaren luonnosta ja historiasta kiinnostuneille)
 - o Ärjän aarreseikkailu (lapsille ja aikuisille suunnattu toiminnallinen luontopolku)
 - o Ärjän Metsähotelli (vuokraa käyttöösi teltta tai riippumatto ja vietä yö Ärjässä)
 - o 1950-luvun Ärjä (autenttinen rantalomakokemus, yö alkuperäisessä Eino Pitkäsen suunnittelemassa mökissä)
 - o Toimintaa Terävpäässä (työyhteisöille suunnattu toimintapäivä Terävpään monipuolisessa miljöössä)
 - o Risteily Ärjään (elämyksellinen risteily Ärjänsaareen)

- Vastuutaho: saarioperaattori ja muut alueen yritykset. Metsähallitus tarjoaa yrittäjille koulutusta ja tukimateriaalia.

Aktiviteetit

- Retkeily, polkujuoksu, geokätköily, hiihto
- Veneily, kalastus, uinti, sup-lautailu, melominen, leijasurffaus, varjoliito
- Rannalla loikoilu, rantalentopallo, keilailu
- Mökkeily, saunominen
- Vastuutaho: osa itsenäisiä aktiviteetteja, osa edellyttää saarioperaattorin ja muiden yritysten tukea ja välinevuokrausta

Oppimisympäristö

- Saari voi toimia oppilaitosten lähiluonto-, opetus- ja leirikoulukohteena
- Majoitus, ruokailu, aktiviteetit, ohjelmapalvelut, Ärjän aarteet -luontopolku
- Vastuutaho: oppilaitokset, saarioperaattori ja muut alueen yritykset

Tapahtumat

- Yleisö-, musiikki-, kulttuuri- ja liikuntatapahtumat
- Talkoot
- Vastuutaho: kulttuuritahot, yhdistykset, saarioperaattori, muut yritykset, Metsähallitus

Lammaspaimentoiminta

- Lammaspaimenviikot
- Lammaspaimeneksi haetaan ja paimenet arvotaan, lammaspaimenviikot ovat maksullisia (majoitus tarjotaan saarella)
- Vastuutaho: Metsähallitus

3.4.

Vaiheittainen toteutus

Ärjänsaaren rakennukset ja retkeilyrakenteet edellyttävät hyvin suunniteltuja korjaustoimenpiteitä. Toimenpiteitä on paljon, työ ulottuu usean vuoden ajalle, ja riittävän investointirahoituksen saaminen on toistaiseksi epävarmaa. Siksi Är-

jänsaaren kehittäminen tapahtuu vaiheittaisena prosessina, jonka eteneminen riippuu toteutuneesta rahoituksesta sekä sidosryhmien (etenkin kävijät, matkailutoimijat ja kaupunki) kiinnostuksesta saarta kohtaan.

Kehittämistyön vaiheet

Kehittämistyö alkaa keväällä 2018. Ensimmäisen vaiheen tavoitteena on turvata Ärjänsaaren luonto- ja kulttuuriarvot ja varmistaa turvalliset retkeilyrakenteet Ärjänsaaren päiväkävijöille. Kesällä 2018 Kirkkosäikässä raivataan vesakkoa linnuston pesimäalueeksi, kahvilan ympäristöä valmistellaan lammaslaidunkohteeksi ja ensimmäisten rakennusten kunnostaminen aloitetaan. Keskeinen osa ensimmäistä vaihetta on päiväretkeilyrakenteiden eli taukopaikkojen, reitistön ja opasteiden toteuttaminen.

Mikäli saaren päiväkävijämäärät ovat kasvaneet ja saaren isännöinnistä ja mökkivuokrauksesta vastaamaan on löydetty motivoitunut ja kehittämismyönteinen yrittäjä (saarioperaattori), voidaan vuonna 2019 edetä toiseen vaiheeseen. Ärjänsaaren rakennuksia aletaan toden teolla kunnostaa majoituskäyttöä varten, ja alueen matkailuyrityksiä kannustetaan kehittämään yhteisiä tuotteita ja yhteistä markkinointiviestintää esimerkiksi yritysryhmähankkeen avulla.

Tällä hetkellä Ärjänsaaren kehittämisen tavoitteilana nähdään

toisen vaiheen loppuun saattaminen. Mikäli kuitenkin toisen vaiheen jälkeen Ärjänsaaren kehitysnäkymät näyttävät edelleen suotuisina, voidaan tarkan harkinnan jälkeen siirtyä kolmanteen vaiheeseen. Tämä kuitenkin edellyttää saaren suosion merkittävää kasvua, saareen sitoutuneiden yritysten monipuolistumista ja Ärjänsaaren kytkentää matkailualueiden tarjontaan. Kolmanteen vaiheeseen sisältyy säännöllisen vesibussiliikenteen kehittäminen Ärjänsaareen ja valitun rakennuksen kunnostaminen Ärjänsaaren leiri- ja kokouskeskiksi.

Tällä hetkellä Ärjänsaari tunnetaan lähes yksinomaan kesäretkeilykohteena, ja saaren talvikäyttö on vähäistä. Ensimmäisessä ja toisessa Ärjänsaaren kehittämissivaiheessa keskitytään ensisijaisesti kesäsesonkiin, mutta kolmas vaihe mahdollistaisi saaren laajemman talvikäytön kunnostetun leiri- ja kokouskeskuksen myötä. Myös korjatut, osin talviasuttavat vuokramökkit ja avoin autiotupa pidentävät Ärjänsaaren sesonkia. Talvimatkailun osuus Suomessa on kovassa kasvussa, ja siten Ärjänsaaren talvisesongista voi tulla merkittävä.

3.5.

Toimenpidesuunnitelma

Työpaketti 1: Luonnonsuojelutyöt

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Lintuluotojen hoitotyöt	Kirkkosäikän lintujen pesimisalueelle on kasvanut pajukkoa ja vesakkoa, mikä kaventaa lintujen pesimiselle soveltuvan alueen laatua ja pinta-alaa. Pajukkoa ja vesakkoa raivataan, ja toimenpide toistetaan muutaman vuoden välein pesimisalueen avoimena pitämiseksi. Toimenpide liittyy Oulujärven lintusaarien ja -luotojen luonnonhoitokohteiden kokonaisuuteen.	2018
Perinnebiotoopikohteen hoito ja lammaspaimenviikot	Kahvilan ympäristön pihapiirin ja kulttuurivaikutteisen lehdon alueelle perustetaan lammaslaidun, joka liitetään osaksi Metsähallituksen lammaspaimenviikkojen kohdekokonaisuutta. Laiduntaminen toteutetaan kohteelle tehtävän luonnonhoitosuunnitelman mukaisesti. Lammaspaimenille kunnostetaan ja kalustetaan yksi mökki laidunalueelta asuinkäyttöön. Tavoitteena on hoitaa kulttuurivaikutteisen pihapiiri- ja lehtoalueen maisemaa sekä tehdä Metsähallituksen luonnonhoitotöitä näkyväksi alueella kävijöille.	2019 ->
Petolinun tekopesä	Saareen rakennetaan merikotkalle ja kalasääskelle soveltuva tekopesä. Merikotka on asettumassa Oulujärvelle, ja Ärjänsaari on potentiaalinen ja keskeinen kohde lajille Ärjänselällä. Tekopesän paikka on valittu tekopesien rakentamiseen erikoistuneen asiantuntijan kanssa, jolta tilataan pesän rakennus-ostopalveluna.	2018
Hyönteislajiselvitykset	Ärjänsaaresta löytyy potentiaalista elinympäristöä paahde-elinympäristöjen hyönteislajistolle. Saaren hyönteislajisto selvitetään pyydyskeräyksen avulla kesällä 2018.	2018

Työpaketti 2: Rakennettu kulttuuriperintö

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Vierasniemen maisemanhoitotyöt	Vierasniemen alueella raivataan pihapiirin hoitamattomuuden seurauksena kasvanutta, maisemaa umpeuttavaa riukumännikköä rakennusten väliseltä alueelta. Maisemaan jätetään vanhempi puusto, lukuun ottamatta yksittäisiä rakennusten vierustaan kasvaneita puita. Tavoitteena on palauttaa ja ylläpitää arkkitehti Eino Pitkäsén näkemyksen mukaista rakennusten ja järvimaiseman maisemallista yhteyttä.	2018
Puiden poisto rakennusten tuntumasta	Rakennuksen hyvän käytön ja hoidon kannalta on tärkeää, että rakennusten välitön ympäristö on mahdollisimman puuton. Rakennusten kuntoa heikentää viereisistä puista kattojen pintaan kertyvä lehti- ja neulaskarikerke, joka estää rakenteiden kuivumista. Käyttäjän näkökulmasta myös paremmin avautuvalla maisemalla on oma merkityksensä. Puiden poiston ja Vierasniemen raivaustöiden toimenpiteille laaditaan yhteinen toimenpidesuunnitelma. Puunkaato- ja raivaustyöt toteutetaan metsuri- ja talkootöinä.	2018
Rakennusten kunnostamisen käynnistyminen	Ärjänsaaren rakennukset tarvitsevat laajoja, hyvin suunniteltuja korjaustoimenpiteitä. Etenkin rakennusten katot tulisi uusiksi ja mökkien palosuojat ja -hormit kunnostaa mahdollisimman pian. Rakennusten kunnostaminen aloitetaan vuonna 2018 neljän rakennuksen pilottikorjaustyönä:	2018
1. Rantakahvila	Kotila-mökistä tehdään saaren rantakahvila. Kotila-mökki sijaitsee saaren vilkkaimmalla paikalla Säipän laiturin välittömässä läheisyydessä. Kahvila voi olla saarioperaattorin harkinnan mukaan auki esimerkiksi vilkkaimman sesongin ajan. Rakennus kunnostetaan vastaamaan kahvilan tarpeita.	

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
	2. Lammaspaimenen mökki Tulevan lammaslaidunalueen sisällä sijaitsevasta Saunala-mökistä tehdään lammaspaimenen mökki, jossa viikoittain vaihtuvat lammaspaimenet majoittuvat. Lammaspaimenmökkin varustuksen ja ohjeistuksen tulee olla lammaspaimenviikkojen ohjeistuksen mukainen. 3. Lammassuoja Tulevan lammaslaidunalueen sisällä Vahtimestarin talon pihapiirissä sijaitsevasta varastorakennuksesta tehdään pienillä muutostöillä eläinsuojelulain määräysten mukainen lammassuoja. Lammassuojan kunnostus suunnitellaan yhdessä lampurin kanssa. 4. Huoltomökki Marjala-mökistä tehdään Metsähallituksen käytössä oleva huoltomökki, jota suunnittelu-, rakennus- ja huoltotöissä oleva henkilöstö voi käyttää. Muiden rakennusten kunnostukset on esitetty työpaketissa 7.	
Opinnäytetyö Ärjänsaaren rakennusten hoidosta	Eino Pitkäsän suunnittelemat Ärjänsaaren lomamökit ovat arkkitehtuurisesti arvokasta rakennuskantaa, ja siksi niiden kunnostus ja hoito on suunniteltava perusteellisesti. Metsähallitus tilaa Oulun yliopistolta arkkitehtuurin tiedekunnasta opinnäytetyön, johon sisältyy Ärjänsaaren rakennuskannan hoidon ja mahdollisen infran suunnittelua.	2018
Rakennusten konservointityö	Ärjänsaaren suojeltujen rakennusten korjaamisen tavoitteena on säilyttää kulttuurihistoriallinen omaisuus mahdollisimman alkuperäisenä tuleville sukupolville. Tätä varten opinnäytetyöntekijän tueksi palkataan 2-3 kuukaudeksi rakennuskonservaattori, joka kunnostaa suojeltuja mökkejä ja ohjaa työtä opiskelijaleirillä (ks. seuraava kohta).	2018
Opiskelijaleiri	Ärjänsaarella järjestetään opiskelijaleiri aiheena rakennusperinnön hoitotyöt (vanhan maalin poisto, ikkunoiden kunnostukset yms.). Talkoisiin kutsutaan Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan opiskelijoita, mutta myös muut tahot, esimerkiksi lähialueiden asukkaat, saavat osallistua talkoisiin. Leiri tukee ja täydentää opinnäytetyöntekijän työtä, toimii paikallisesti rakennusperinnön hoidon koulutuksena ja edistää saaren hoidon yhteisöllisyyttä.	2018
Arkeologiset selvitykset	Arkeologi tarkastaa Hautakaarten tervahauta-alueen. Alueen tervahaudat sijaitsevat olemassa olevien reittien välittömässä läheisyydessä. Lisäksi tervahautojen päällä kasvaa puustoa. Arkeologi laatii suunnitelman mahdollisesta puunpoistosta sekä siitä, miten jo olemassa oleviin reitteihin kytketyt tervahaudat saadaan säilymään.	2018

Työpaketti 3: Virkistyskäytön mahdollistaminen

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Säädösvalmistelu	Ärjänsaaresta perustetaan valtioneuvoston asetuksella luonnonsuojelulain (1096/1996) 17 ja 17 a §:n tarkoittama luonnonsuojelualue. Valmistelutyö toteutetaan Metsähallituksen ja Ympäristöministeriön yhteistyönä samassa yhteydessä muiden Kainuun luonnonsuojeluohjelmakohteiden kanssa vuosina 2018-2019.	2018-2019
Ärjän pelisäännöt ja järjestyssääntö	Pelissäntöjen ja järjestyssäännön tarkoituksena on taata saaren luonto- ja kulttuuriarvojen suojeleminen ja ohjata kävijöitä, harrastajaryhmiä ja matkailijoita sopuisaan yhteiseloön. Pelisäännöt ovat järjestyssääntöön pohjautuvia, käytännönläheisiä, hauskaasti ja positiivisesti kirjoitettuja suosituksia, joita käytetään esimerkiksi opasteissa. Varsinainen järjestyssääntö löytyy luontoon.fi-sivustolta.	2018
Kestävyyden seuranta ja kävijätutkimus	Metsähallituksen kestävyyden seurannan työkalu ja seurantamittarit rakennetaan ympäristöhallinnon SASS-paikkatietojärjestelmään vuoden 2018 aikana. Ärjänsaarelle laaditaan Metsähallituksen kestävyyden seurantaohjeen mukainen, alueelle räätälöity kestävyyden seuranta ja kävijätutkimus vuonna 2019.	2019

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Myrskyn kaatamien puiden raivaukset retkeilyreittien ja -rakenteiden tuntumasta	Myrsky kaatoi runsaasti puita Ärjänsaarella kesällä 2014. Suurimmat myrskyaukot raivattiin myöhemmin hakkuiden yhteydessä, mutta tuulenkaatoja ja risukkoa on edelleen polkujen varsissa muun muassa Leirimajan ja Vierasniemen välissä sekä Säipän keittokatoksen ympäristössä. Raivauksilla parannetaan polkujen viihtyvyyttä ja täydennetään saaren polttopuuvarastoja. Raivaustöille laaditaan toimenpidesuunnitelma, johon sisältyy myös varjoliitäjien lentoalueiden raivaukset. Raivaustyöt toteutetaan metsuri- ja talkootöinä.	2018
Varjoliitoharrastajien lentoalueiden kunnostustyöt	Ärjänsaari on keskeinen varjoliitokohde etenkin Kajaanin ja Oulun seudun varjoliitoharrastajille. Varjoliitäjien liitoalueet sijoittuvat korkeille rantatörmille saaren lounais-, etelä- ja pohjoisrannoilla. Liitäjien turvallisuuden kannalta on oleellista poistaa lentoalueiden törmärinteisiin kaatuneiden puiden ulospäin törröttävät juurakot sekä rinteeseen päin kallistuneet puut. Lisäksi on tarpeen kaataa törmänpäälysterassilta yksittäisiä mäntyjä, jotta saadaan riittävän tilavia kohtia varjoliitäjien lähtöalueiksi. Toimenpiteistä tehdään toimenpidesuunnitelma, ja työt toteutetaan siten, että ne eivät pilaa tai oleellisesti muuta rantatörmien luonnonmaisemaa.	2019
Vanhan laiturin pohjaproomun poisto	Vanhan päälaiturin pohjana ollut hiekkaproomun runko on edelleen järvenpohjassa vanhan laiturin paikalla, nykyisen päälaiturin vieressä. Proomun paikka on merkitty poijuin, mutta keskeiselle paikalle sijoittuvana se muodostaa turvallisuusrisin uimareille ja veneilijöille. Proomu estää Säipän nykyisen päälaiturin koko venekapasiteetin hyödyntämisen, joten rakennelman poisto on välttämätöntä alueen kehittämisen kannalta. Proomu poistetaan vuoden 2018 aikana. Tarkempi toimenpidesuunnitelma edellyttää sukellustutkimusta.	2018
Talkoot	Kesällä 2018 Ärjässä järjestetään siivoustalkoot, ja samassa yhteydessä toteutetaan suunnitellut raivaustyöt osin talkoovoimin (lintujen pesimäalue, varjoliitäjien lentoalueet, rakennusten ympäristöt, myrskytuhot). Talkoilla halutaan herättää henkiin Ärjänsaaren vanha talkooperinne ja edistää yhteisen Ärjän toimintakulttuuria.	2018->

Työpaketti 4: Päiväretkeilyrakenteiden kunnostus

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Laiturit	Saaren keskeisin rantautumislaituri on jatkossakin Säipän laituri. Laiturin venekapasiteettia nostetaan asentamalla laiturin molemmille puolille poijuja. Lisäksi laituri muutetaan T-muotoiseksi rakentamalla laiturin päähän lisäosa, joka toimii samalla aallonmurtajana. Laituriin varataan paikat isommalle yhteysalukselle ja vesitaksille. Laiturille tehdään myös infotaulu rantautumisohjeineen.	2019
Tulentekopaikat	Vierasniemen laituria muunnellaan niin, että se kestää jäiden aiheuttaman paineen. Myös Hautakaarteessa olevat pienemmät laiturit kunnostetaan.	
	Hautakaarten vesialueelle asennetaan yksittäisiä kiinnityspoijuja.	
	Tulevaisuudessa myös Ärjänsaaren kannalta keskeisten lähtösatamien kunnosta on huolehdittava.	
	Ärjänsaaren vanhat nuotiopaikat puretaan, ja saareen perustetaan viisi tulentekopaikkaa. Tulentekopaikat perustetaan Säipän rantaan (3 kpl), Vierasniemeen (1 kpl) ja Karkeapäähän (1 kpl). Tulentekopaikat sijoitetaan niin, että kohtuullisen etäisyyden päässä tulentekopaikasta sijaitsee polttopuuvara ja käymälä. Myös Säipän grillikatot kunnostetaan käyttöön.	2018
Polttopuuvarjat ja -katokset	Saareen rakennetaan neljä polttopuuvarjaa: Säippään (3 varjaa) ja Karkeapäähän (1 varja). Puuvarjojen yhteyteen rakennetaan käymälät (käymälät esitetty työpaketissa 5). Lisäksi Vierasniemen polttopuuvara säilyy käytössä.	2018
Telttailualue	Telttailu ja muu kevyt leiriytyminen osoitetaan Ärjänsaarella Säippään eli alueelle, jossa Ärjässä on perinteisesti leiriydytty. Samalla alueella toimii myös saarioperaattorin Metsähotelli, josta voi vuokrata retkeilyvarusteita kuten telttoja ja riippumattoja. Telttailualueen läheisyydessä on keittokatos, tulentekopaikka, polttopuuvarasto ja käymälä.	2018

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Karkeapään kalamaja (autiotupa)	Karkeapään kalamaja on jatkossakin kaikille avoin autiotupa. Tarvittavia korjaustoimenpiteitä ovat muun muassa huopakatteen uusiminen, tulisijan kunnostaminen, ulkuvuorauksen maalaus sekä irtaimiston ja varusteiden uusiminen tarvittaessa.	2018
Reitistö	Ärjänsaaren tehdään jo olemassa olevia polkuja hyödyntäen kolme merkittyä retkeilyreittiä: Ärjän kierros (10 km), Lentohiekan lenkki (2,3 km) ja Mansikkatörmän polku (1,2 km). Selvitetään, onko tarpeen rakentaa ydinalueen runkoreitti Säipän laiturin ja kahvilan alueen välille. Runkoreitin avulla liikkuminen voidaan keskittää ja kanavoida tietyille reitille, vähentää maaston kulumista ja helpottaa huoltotoimintoja. Huolehditaan myös saaren keskellä kulkevan huoltoreitin ylläpidosta.	2019
Opasteet	Säipän rannassa on saaren pääopastetaulu, jossa esitetään Ärjän pelisäännöt, kartta, leiriytymisohjeet ja reitinvaihtoehdot. Myöhemmin opasteeseen voidaan lisätä myös tietoa saaren palveluista ja tapahtumista. Samanlaisia pääopasteita voidaan tarvittaessa sijoittaa myös muualle saareen.	2018
Ärjän aarteet -luontopolku	Suunnitellaan Ärjänsaaren olemassa olevia polkuja hyödyntäen toiminnallinen virtuaaliluontopolku, jossa jaetaan tietoa Ärjänsaaren luonnosta ja historiasta. Luontopolku voidaan toteuttaa yhteistyössä Kajaanin ammattikorkeakoulun ja muiden oppilaitosten kanssa.	2019
Ranta-aktiiviteetit	Ärjänsaaren rannalla halutaan harrastaa aktiviteetteja, jotka edellyttävät vain kevyitä rakenteita, sulautuvat hyvin maisemaan ja kunnioittavat Ärjänsaaren kulttuurihistoriaa. Hautakaarten hiekkarannalla oleva lentopalloverkko uusitaan. Lisäksi sopivaan paikkaan rakennetaan puinen keilarta Ärjänsaaren entistä keilartata mukailen.	2019
Ärjänsaaren turvallisuussuunnitelma	Ärjänsaarelle tehdään kattava turvallisuussuunnitelma. Turvallisuussuunnitelmassa käsitellään muun muassa pelastuspisteitä, saaresta noutamista, mökkien turvallisuutta, tulipaikkoja ja uimarannan turvallisuutta niin yksittäisten kävijöiden kuin ryhmien näkökulmasta.	2018
Huoltoveneen hankkiminen	Hankitaan Oulujärven olosuhteisiin sopiva huolto- ja yhteysvene Metsähallituksen omaan käyttöön.	2018

Työpaketti 5: Jäte- ja energiaratkaisut

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Jäteratkaisut	Ärjänsaarelle laaditaan jätesuunnitelma. Ärjän jätepiestet sijoitetaan rakennettavien polttopuutarastojen yhteyteen. Jäte lajitellaan Eko-Kympin lajitteluohjeiden mukaisesti. Lisäksi tarvittaessa rannan tuntumaan asennetaan yksittäisiä sekajäteastioita täydentämään jätepiesteiden roskankeruuta.	2018
Käymälät	Ärjänsaaren vanhat käymälät puretaan. Saareen rakennetaan neljä kompostikäymälää, joissa on erikseen miesten ja naisten puoli.	2018
Energiaratkaisut	Käymälät sijoitetaan polttopuuliterien yhteyteen. Lisäksi käytössä on myös Vierasiemen käymälä. Käymälöiden ulkoasu sopeutetaan saaren maisemaan ja arkkitehtuuriin. Ärjänsaarelle laaditaan energia- ja LVI-suunnitelma. Osa saaren rakennuksista on mahdollista sähköistää esimerkiksi aurinkoenergiaa hyödyntämällä. Suunniteltavalla energiaratkaisulla pyritään vastaamaan pienkäyttämisen tarpeisiin (valaistus, kylmäilystilat ja elektronisten laitteiden lataus).	2019

Työpaketti 6: Viestintä ja tapahtumat

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Viestintä	Saarella toteutettavista uudistuksista, retkeilyrakenteista ja palveluista tiedotetaan aktiivisesti. Viestinnässä hyödynnetään Metsähallituksen omia kanavia, kumppaneiden kanavia sekä hyviä mediasuhteita. Ärjänsaaren asiakkaat tavoitetaan ainakin seuraavien kanavien kautta: Ärjän Facebook-sivut, luontoon.fi-verkkosivut, Kajaanin kaupungin verkkosivut ja retkikartta.fi-verkkosivut. Tarvittaessa tuotetaan myös Ärjänsaaren liittyvää viestintämateriaalia.	Koko ajan
Tapahtumat	Ärjänsaarella on aikaisemmin järjestetty useita suosittuja tapahtumia, muun muassa Ärjänsaaren kesäjuhlia. Tapahtumat lisäävät saaren kävijämääriä, monipuolistavat saaren palvelutarjontaa ja edistävät yhteistä Ärjän toimintakulttuuria. Kannustetaan kulttuuritahoja ja muita yhteisöjä järjestämään Ärjänsaarella erilaisia yleisö-, liikunta-, musiikki- ja kulttuuritapahtumia. Metsähallitus voi olla mukana tapahtumien järjestelyissä esimerkiksi yhteisen viestinnän kautta.	Koko ajan

Työpaketti 7: Rakennusten kunnostaminen

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Vuokramökkien kunnostaminen	Mikäli muutaman rakennuksen pilotointikunnostuksista kesällä 2018 saadaan hyviä kokemuksia, rakennuksien kunnostamista jatketaan vuonna 2019. Tavoitteena on kunnostaa kaikki suojellut lautamökit sekä osa hirsimökeistä niin, että saarioperaattorilla on vuokrauskäytössä noin kymmenen mökkiä (lisäksi Vierasiemen rakennuskokonaisuus). Tarvittavia korjaustoimenpiteitä ovat ainakin vesikaton uusiminen, ulkuvuorauksen puuosien korjaus, ulkuvuorauksen maalaus ja rakennuksen nostaminen tai maan muotoilu. Luultavasti mökkien muitakin rakenteita joudutaan uusimaan. Kunnostamisen yhteydessä uusitaan mökkien jätevesijärjestelmät. Vuokramökit vähentävät saarelle tulevien riippuvaisuutta hyvistä säistä ja pidentävät saaren sesonkia. Mökkien varustelutaso vaihtelee vaatimattomista mökeistä hyvin varusteltuihin, vaativillekin asiakkaille soveltuviin mökkeihin. Osa mökeistä sähköistetään, ja muutamasta tehdään talviasuttava.	2019
Vierasniemen rakennukset	Vierasniemen rakennukset kunnostetaan vuokratyöskäyttöön. Vierasiemen rakennuksia (Vierasniemi, ruokala, sauna) vuokraa omana kokonaisuutenaan saarioperaattori.	2019
Saunat	Hautakaarten saunat 1 ja 3 kunnostetaan. Sauna 1:stä tehdään mökkimajoittajien käytössä oleva varaussauna. Sauna 3:sta tehdään maksullinen yleinen sauna. Kunnostamisen yhteydessä uusitaan saunojen jätevesijärjestelmät. Saaren kolmas sauna löytyy Vierasiemenistä.	2019
Huonokuntoisten rakennusten purkaminen	Vahtimestarin asunto, nykyinen keskuspolttopuutarasto ja sauna 2 puretaan, mikäli kyseisille rakennuksille ei ilmene uutta käyttötarvetta.	2019
Lukkojen uudelleensarjoitus	Kaikkien Ärjänsaaren rakennusten lukot uudelleensarjoitetaan.	2019

Työpaketti 8: Kestävän yritystoiminnan mahdollistaminen

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Saarioperaattori hoitamaan Ärjänsaaren isännöintiä ja mökkivuokrausta	Ärjänsaaren isännöintiä ja mökkivuokrausta hoitamaan valitaan osaava ja aktiivinen saarioperaattori. Tulevalta saarioperaattorilta odotetaan alueen hyvää tuntemusta ja kiinnostusta tuoda alueelle myös kansainvälisiä matkailijoita.	2019
Oulujärven alueen yrittäjien yhteistyön tukeminen	Metsähallitus on aktiivisesti mukana Oulujärven Jättiläiset ry:n toiminnassa. Ärjänsaaresta kiinnostuneita matkailuyrityksiä kannustetaan kehittämään yhteisiä tuotteita ja markkinointiviestintää esimerkiksi yritysryhmähankkeen avulla.	Koko ajan
Tukiaineiston ja koulutuksien järjestäminen yrittäjille	Edistetään matkailuyrittäjien toimintaa Ärjänsaarella koostamalla saaren historiasta, luonnosta ja tarinoista laadukas infopaketti, joka sisältää myös brändikäsikirjan. Lisäksi saarella järjestetään yrittäjille suunnattuja opaskoulutuksia.	2019
Media- ja matkanjärjestäjämatkat	Ärjänsaari halutaan kehittää tasokkaaksi luontomatkailukohteeksi, joka houkuttelee asiakkaita niin Suomesta kuin ulkomailta. Tunnettuutta lisätään aktiivisella viestinnällä ja markkinoinnilla, joka herättää eri kohderyhmien mielenkiinnon Ärjänsaaren luontoa, kulttuurihistoriaa, palveluita ja tapahtumia kohtaan. Ärjänsaarta voidaan esittää Kainuuseen kohdistuvien media- ja matkanjärjestäjämatkojen yhdeksi kohteeksi Oulujärvellä.	Koko ajan

Työpaketti 9: Säännöllinen reittiliikenne

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Säännöllinen reittiliikenne Ärjänsaareen*	Mikäli Ärjänsaaren kehittämistyössä edetään vaiheeseen 3, säännöllistä reittiliikennettä harjoittavan vesibussin hankinta Oulujärvelle tulee ajankohtaiseksi. Tavoitteena on tehdä Ärjänsaaresta vaivattomasti ja kohtuuhintaan saavutettava kohde. Kehitetään aktiivisesti Ärjänsaaren kuljetuspalveluita yhteistyössä alueen yritysten ja Kajaanin kaupungin kanssa. Selvitetään säännöllisen vesibussiliikenteen kannattavuus esimerkiksi koeliikennöintihankkeella.	2022–2024

* Mikäli kehittämistyössä edetään vaiheeseen 3.

Työpaketti 10: Ärjänsaaren leiri- ja kokouskeskus

Toimenpide	Kuvaus	Aikataulu
Ärjänsaaren leiri- ja kokouskeskus*	Mikäli Ärjänsaaren kehittämistyössä edetään vaiheeseen 3 eli lähdetään kehittämään Ärjänsaaresta ympärivuotista luontomatkailu- ja kokouskohdetta, Ärjänsaaren lomamökit eivät enää riitä vastaamaan kasvaneeseen kysyntään ja tarpeeseen. Silloin yksi vaihtoehto on kunnostaa vanha Leirimaja tai vanha kahvilarakennus Ärjänsaaren leiri- ja kokouskeskukseksi. Keskus mahdollistaisi 20–30 hengen ryhmien majoituksen ja tarjoaisi ravintolapalveluita ja kokous- ja tapahtumatilan.	2022–2024

* Mikäli kehittämistyössä edetään vaiheeseen 3.

Aikataulu

Toimenpide	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Työpaketti 1: Luonnonsuojelutyöt							
Lintuluotojen hoitotyöt	x						
Perinnebiotooppikohteen hoito ja lammaspaimenviikot		x	x	x	x	x	x
Petoliinin tekopesä	x						
Hyönteislajiselvitykset	x						
Työpaketti 2: Rakennettu kulttuuriperintö							
Vierasniemen maisemanhoitotyöt	x						
Puiden poisto rakennusten tuntumasta	x						
Rakennusten kunnostamisen käynnistyminen	x						
Opinnäytetyö Ärjänsaaren rakennusten hoidosta	x						
Rakennusten konservointityö	x						
Opiskelijaleiri	x						
Arkeologiset selvitykset	x						
Työpaketti 3: Virkistyskäytön mahdollistaminen	x						
Säädösvalmistelu	x	x					
Ärjän pelisäännöt ja järjestyssäännöt	x						
Kestävyys seuranta ja kävijätutkimus		x					
Myrskyn kaatamien puiden raivaukset retkeilyreittien ja -rakenteiden tuntumasta	x						
Varjoliitoharrastajien lentoalueiden kunnostustyöt		x					
Vanhan laiturin pohjaproomun poisto	x						
Talkoot	x	x	x	x	x	x	x
Työpaketti 4: Päiväretkeilyrakenteiden kunnostus							
Laiturit		x					
Tulentekopaikat	x						
Polttopuuvajat ja -katokset	x						
Telttailualue	x						
Karkeapään kalamaja (autiotupa)	x						
Reitistö		x					
Opasteet	x						
Ärjän aarteet -luontopolku		x					
Ranta-aktiiviteetit		x					
Ärjänsaaren turvallisuussuunnitelma	x						
Huoltoveneen hankkiminen	x						
Työpaketti 5: Jäte- ja energiaratkaisut							
Jäteratkaisut	x						
Käymälät	x						
Energiaratkaisut		x					

3.7.

Toimenpide 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024

Työpaketti 6: Viestintä ja tapahtumat

Viestintä	x	x	x	x	x	x	x
Tapahtumat	x	x	x	x	x	x	x

Työpaketti 7: Rakennusten kunnostaminen

Vuokramökkien kunnostaminen		x	x				
Vierasniemen rakennukset		x	x				
Saunat		x	x				
Huonokuntoisten rakennusten purkaminen		x					
Lukkojen uudelleensarjoitus		x	x				

Työpaketti 8: Kestävän yritystoiminnan mahdollistaminen

Saarioperaattori hoitamaan Ärjänsaaren isännöintiä ja mökkivuokrausta		x	x	x	x	x	x
Oulujärven alueen yrittäjien yhteistyön tukeminen	x	x	x	x	x	x	x
Tukiaineiston ja koulutuksien järjestäminen yrittäjille		x	x	x	x	x	x
Media- ja matkanjärjestäjämatkat	x	x	x	x	x	x	x

Työpaketti 9: Säännöllinen reittiliikenne

Säännöllinen reittiliikenne Ärjänsaareen*					x	x	x

Työpaketti 10: Ärjänsaaren leiri- ja kokouskeskus

Ärjänsaaren leiri- ja kokouskeskus*					x	x	x

* Mikäli kehittämistyössä edetään vaiheeseen 3

Rahoitussuunnitelma

Työpaketti	Alustava kustannusarvio (€)	Mahdolliset rahoituslähteet
Työpaketti 1: Luonnonsuojelutyöt	40 000	Oulujärvi Leader
Työpaketti 2: Rakennettu kulttuuriperintö	60 000	Oulujärvi Leader
Työpaketti 3: Virkistyskäytön mahdollistaminen	75 000	Oulujärvi Leader
Työpaketti 4: Päiväretkeilyrakenteiden kunnostus	410 000	Valtion talousarviorahoitus, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto
Työpaketti 5: Jäte- ja energiaratkaisut	230 000	Cross Border Cooperation (CBC), valtion talousarviorahoitus
Työpaketti 6: Viestintä ja tapahtumat	20 000	Cross Border Cooperation (CBC), valtion talousarviorahoitus
Työpaketti 7: Rakennusten kunnostaminen	700 000	Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto
Työpaketti 8: Kestävän yritystoiminnan mahdollistaminen	50 000	EAKR, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto
Työpaketti 9: Säännöllinen reittiliikenne	50 000	EAKR, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto
Työpaketti 10: Ärjänsaaren leiri- ja kokouskeskus	350 000	EAKR, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto
Yhteensä	1 985 000	

3.8.

Toimeenpano ja seuranta

Ärjänsaaren kehittäminen käynnistyy keväällä 2018. Vaikka Metsähallituksen Luontopalvelut hallinnoi ja kantaa päävastuun Ärjänsaaren kehittämisestä, saaren kehittämissuunnitelman toteutuminen on kaikkien Ärjänsaaren taustalla vaikuttavien toimijoiden eli Kajaanin kaupungin, rahoittajaviranomaisten, Oulujärven matkailuyritysten, harrasteyhteisöjen, yhdistysten ja Ärjä-ryhmäläisten vastuulla. Siksi jokaisen toimijan tulee voida sitoutua suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

Alueen toimijoita on sitoutettu mukaan yhteiseen kehittämistyöhön koko kehittämissuunnitelman valmistelun ajan. Useiden tapaamisten, työpajojen, yleisötilaisuuden ja yhteisten maastokatselmusten avulla on pyritty varmistumaan siitä, että Ärjänsaaren kehittämissuunnitelma sisältää juuri ne tavoitteet ja toimenpiteet, joihin alueen toimijat pystyvät sitoutumaan.

Ärjänsaaren kehittämissuunnitelmassa on esitetty kehittämistyön tavoitteet, joiden saavuttamista seurataan tarkoin. Konkreettiset tavoitteet ja jokaisen tavoitteen alle määritetyt mittarit edistävät osaltaan kehittämissuunnitelman toteutumista ja seuranta. Jokaiselle toimenpiteelle on määritetty myös vastuutahot, jotka vastaavat toimenpiteiden toteuttamisesta.

Ärjänsaaren kehittämissuunnitelman toteutumista ja toimenpiteohjelmaa tarkistetaan vuosittain. Suunnitelman etenemistä seuraa Metsähallituksen Pohjanmaan Luontopalvelujen johtoryhmä. Lisäksi Ärjänsaaren kehittämistyön tueksi perustetaan Metsähallituksen, lähikuntien, matkailusektorin, eduskunnan ja ministeriön muodostama yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmän tarkoituksena on edistää Ärjänsaaren toimijoiden ja päättäjien yhteistyötä, lisätä tiedonvaihtoa ja seurata kehittämissuunnitelman toteutumista.

Lähteet

Heikkinen, R. (2002): Ärjä – Oulujärven helmi. Gummerus, Jyväskylä.

Heikkinen, R. & Mäläskä, R. (2017): Kainuuta koluamassa. Kulttuuri- ja luontokohteita Kainuun kulmakunnilta. Ota-van kirjapaino, Keuruu.

Hyvinvoiva luonto, hyvinvoiva ihminen – Terveys ja hyvinvointi 2025 -ohjelma (2017). Metsähallitus Luontopalvelut ja Eräpalvelut. Metsähallitus, Vantaa. Saatavissa: <https://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/show/2111>

Kainuun biotalousstrategia 2015–2020 (2015). Kainuun liiton julkaisuja. Saatavissa: <http://kuiskintaa.fi/kainuun-biotalousstrategia-2015-2020/>

Kainuun matkailustrategia 2011–2020. Kainuun Etu Oy. Saatavissa: http://kainuunetu.fi/cms/kainuunetu/377/kainuun_matkailustrategia_2010-2020.pdf

Kainuun metsäohjelma 2016–2020. Suomen Metsäkeskus. Saatavissa: <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/smk-alueellinen-metsaohjelma-kainuu.pdf>

Kainuun ympäristöohjelma 2020. Kainuun liitto. Saatavissa: https://www.kainuunliitto.fi/sites/default/files/kainuun_ymparistoohjelma_2020.pdf

Kainuu-ohjelma. Maakuntasuunnitelma 2035. Maakunta-ohjelma 2018–2021 (luonnos 2017). Kainuun liitto. Saatavissa: <https://www.kainuunliitto.fi/kainuu-ohjelma>

Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelma 2014–2020 (2015). Kajaanin kaupunki. Saatavissa: http://www.kajaani.fi/sites/default/files/kajaanin_kyla-ja_kaupunginosaohjelma_2014-2020.pdf

Kajaanin matkailun Master Plan 2025. Kainuun Etu. Saatavissa: <http://docplayer.fi/968993-Kajaanin-matkailun-master-plan-2025.html>

Kara, T. (2014): Ärjänsaaren hoito- ja käyttösuunnitelma. UPM. Saatavissa: <https://www.metsamaailma.fi/fi/ForestInformation/ForestLibrary/Documents/Arjansaaren%20HKS%20271114.pdf>

Keränen, M. & Järviuoma, J. (2016): Ärjänsaaren kehittämissuunnitelma. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 49. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/106045>

Kestävän luontomatkailun periaatteet (2016). Metsähallitus, Luontopalvelut. Saatavissa: <http://www.metsa.fi/kestava-luontomatkailu>

Lukkari, T. & Nieminen, K. (2015): Kainuun kyläteemaoh-

jelma 2015–2020. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 39. Saatavissa: <http://www.kainuunnuotta.net/?site=8&p=1698&c=kainuun+kyl%E4teemaohjelma>

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavissa: https://www.maaseutu.fi/globalassets/maaseutuohjelma/hyvaksytty-ohjelma_16.2.2017.pdf

Mäkinen, K., Teeriaho, J., Rönty, H., Rauhaniemi, T. & Sahala, L. (2011): Valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat. Suomen Ympäristö 32/2011.

Määttä, J. (2015): Kainuun alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020. Kainuun ELY-keskus, Näkymiä, helmikuu 2015. Saatavissa: <http://www.doria.fi/handle/10024/103546>

Suomen matkailunkasvun ja uudistumisen tiekartta ”Yhdessä enemmän” 2015–2025. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa: <https://tem.fi/documents/1410877/2735818/Matkailun+tiekartta+2015-2025.pdf/95521a94-5230-47c2-8dd7-bc7ff5bede04>

Suomen matkailustrategia 2020. Visit Finland. Saatavissa: http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2013/04/Matkailustrategia_020610.pdf

Suomen saaristo- ja vesistömatkailusta eurooppalainen vetovoimatekijä. Saaristo- ja vesistömatkailun selvityshankkeen loppuraportti (2017). Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79421/03_17_Suomen_saaristo_ja_vesistomat_kailusta_FINAL.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Taivainen, J. (2017): Ärjänsaari. Kulttuuriperintöinventointi 2017. Metsähallitus, Pohjanmaan Luontopalvelut.

Tolonen, A., Juntunen, H., Härkönen, K., Meriruoko, A., Heikkinen, M., Mähönen, J. & Väisänen, M. (2015): Kainuun luonnonvarasuunnitelma 2015–2020. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 72. Saatavissa: <https://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/show/1977>

Vuorinen, J., Sorakunnas, E. & Högmänder, J. (2014): Öron luontomatkailun kehittämissuunnitelma. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 127. Saatavissa: <https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Csarja/c127.pdf>

Yhdessä uutta kohti. Oulujärvi LEADER ry:n kehittämissuunnitelma 2014–2020. Saatavissa: <http://www.oulujarvileader.fi/assets/files/Oulujarvi-Leader-Kehittamisstrategia-2014-2020.pdf>

